

Фэгущуагъэх, упчлэхэри ратыгъэх

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Тхаклушынэ Аслъан федеральнэ ыкIи чыплэ къэбар жугъэм иамалхэм ялыкIохэм тыгуасэ пресс-конференцие къафитыгъ. Тхаклушынэ Аслъан АР-м и Лышхъэ илэнатлэ зылуыр мы мафэхэм илъэсик зэрэхуэгъэм фэшI журналистхэр фэгущуагъэх ыкIи упчлэхэр ратыгъэх.

Упчлэхэм джэуапхэр къаритыжыкIэхэ республикэм ипашэ кыыхигъэщыгъ мы аужырэ илъэситфым инвесторхэм Адыгеим сомэ миллиард 71-рэ кызырэхалхъагъэр, 2013-рэ илъэсым сомэ миллиард 19 фэдиз кыыхалхъанэу зэрэщыгугъырэр, экономикэм хэхьоныгъэхэр ышIынхэмкIэ амалэу ялэхэр зэкIэри зэрагъэфедэщтхэр. Джащ фэдэу мэкъу-мэщым, промышленностым, зеклоным, нэмыкI лъэныкъохэмкIи гъэхъэгъэшлэхэр зэрэщылэхэр кыыхигъэщыгъэх.

— Федеральнэ ыкIи республикэ программэхэм яшуагъэкIэ псауныгъэр къэухъумэгъэным ыкIи гъэсэныгъэм ясистемэхэм хэхьоныгъэхэр ашIыгъэх: сымэдждэщхэм, поликлиникэхэм, еджаплэхэм ыкIи кIэлэцIыкIу IыгышIэхэм гъэцкIэжынкхэр ятшылIагъэх, зетедгъэпсыхъагъэх, ящыкIэгъэ Iэмэ-псымэхэр ядгъэгъотыгъэх. Ащ дакIоу псэолъакIэу тшIыгъэри макIэп, а IофшIэныр тапэки лъыдгъэкIотэщт. 2012-рэ илъэсыр пштэмэ, республикэм ит спорт псэуалъэхэм япчъагъэ хэпшIыкIэу хэхъагъ. Анахь шхъалэр илъэс пчъагъэхэм къаклоцI гъэцкIэжынкхэр зымылэгъугъэ республикэ ста-

дионым изтегъэпсыхъан ыуж тызэрихъагъэр ары. Джырэ уахътэ мы лъэныкъомкIэ дгъэцкIагъэр макIэп, псэолъэшI IофшIэн шхъалэхэр тыухыгъэх, охътабэ темышIэу стадионыр кызылутхын гухэлъ тIи. Спортыр физическэ культурэмрэр хэхьоныгъэхэр ашIыным, ныбжьыкIэу ащ пычагъэхэм япчъагъэ хэдгъэхьоным тапэки тыналэ атедгъэтыщт. ЗэкIэри зыфатшIэрэр ыкIи пшгъэрылъ шхъалэу зыфэдгъэуцужьырэр — тицIыфхэм ящылэ-кIэ-псэукIэ нахышIу шIыгъэныр ары, — кылуагъ Тхаклушынэ Аслъан.

Республикэм ибюджет хэхьоныгъэхэр егъэшIыгъэным, социальнэ мэхъанэ зилэ программэхэр лъыгъэкIотэгъэнхэм, сабыибз зэрыс унагъохэм чIыгу Iахъхэр ягъэгъотыгъэным, шыкIагъэу ыкIи гумэкIыгъоу шыIэхэм, нэмыкI лъэныкъохэм япхыгъэ упчлэхэр АР-м и Лышхъэ фагъэзагъэх, шхъэи-хыгъэ джэуапхэри журналистхэм агъотыгъэх.

Пресс-конференциер зэрэ-кIуагъэм фэгъэхьыгъэ игъэкIотыгъэ тхыгъэ тигъэзет кыхи-утыщт.

ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хуэгъэу гуетыныгъэ фыриIэу Iоф зэришIэрэм, цIыфхэм социальнэ Iэпылэгъу ятыгъэнымкIэ программэхэм ягъэцкIэн гъэхъагъэу шишIыгъэхэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытху тхылъ фагъэшъошагъ **Хъуажэ Тэмарэ Махъмудэ ыпхъум**, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо бюджет учреждениеу «Тэхъутэмыкъое КЦСОН» зыфиорэм кIэлэцIыкIухэм, бзылфыгъэхэм ыкIи унагъом илофхэмкIэ иотдел ипашэ.

Илъэсыбэ хуэгъэу шуагъэ кытгъэу гъэсэныгъэм ылъэ-ныкъокIэ Iоф зэришIэрэм, еджаплэм егъэдждэ-пIуныгъэ Iофыр нахышIоу шызэхэщгъэным илоф ышхъэкIэ илахышхо зэрэхишIыхэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытху тхылъ фагъэшъошагъ **Хлгатын Надеждэ Владимир ыпхъум**, Мыекъопэ районымкIэ псэупIэу Табачнэм дэт муниципальнэ бюджет учреждениеу «Гурыт еджаплэу N 17-р» зыфиорэм ипашэ.

Ащ фэдэ зэфэхьысыжыым кыфэкIуагъэх Урысыем шы-псэухэрэм «ягъомылэпхъэ Iаль-мэкъ» («потребительская корзина» зыфаIорэр) зыфэдэ-щтырэр ащ тедэщт ахыщэмрэр къэзылгытагъэхэр. Шьугу къэдгъэкIыжыын, мы «Iаль-мэкъым» зэхъокIыныгъэ зы-фашIырэр илъэситф тешIэмэ ары. ХэбгъэкIуакIэ хуэщтэп ар

хэм, товархэм, хъакъулахъхэм апэлухъэрэр къэлгытэгъэн фае. УрысыемкIэ ахыщэ анахь макIэу цIыфыр зэрыпсэун ылъэ-кIыштыр Правительствэм еухэ-сы, регионхэм — чIыплэ хабзэм. Цыфэу гъот макIэ зилэм а «гъомылэпхъэ Iальмэкъым» илтым шыщэу анахь ищыкIа-гъэхэр рищэфынхэ, фэло-фа-шIэхэр ригъэцкIэнхэ ылъэкIэу шытын фае. УрыпсэунымкIэ анахь ахыщэ макIэу къэралы-гъом щагъэнафэрэр ары социальнэ тынхэр (пенсиихэр, нэмыкI ахыщэ Iэпылэгъухэр)

Хьалыгъумрэ тхъумрэ къащагъэкIэн фаеу алыытагъ

зыфэдищтытхэр къалыгътэхэ хъумэ кызыпкырыкIыхэр-рэр. «Гъомылэпхъэ Iальмэ-кыым» ыуасэ къалэтымэ, соци-

альнэ тынхэми ахэхьонэу шыт. ИкIыгъэ илъэсым ия III-рэ мэзищ урыпсэунымкIэ анахь ахыщэ макIэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет ыгъэнэфгъагъэр зы нэгъырэм тельытагъэу сомэ 5458-рэ.

Сыд фэдища джы тиреспубликэ-кIэ а ахыщэ анахь макIэу узырпсэун плэкIынуу къалыгътэщтыт? Адыгэ Республикэм IофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхьоныгъэмкIэ и Министерствэ ипресс-къулы-къу тызэрэщигъэгъозагъэм-кIэ, специалистхэм ар джыри къалыгътагъэгъоп, щылэ мазэм ыкIэхэм анэс гъэнэфгъэ хуэщт. УрысыемкIэ «гъомылэпхъэ Iальмэкъым» ыуасэ кIуачIэ иIэ хуэгъэ щылэ мазэм и I-м кы-щегъэжыагъэу. Арышъ, чIы-плэхэми къащынэфэщт шIэхэу урыпсэунымкIэ анахь ахыщэ макIэу ащагъэуцущтыр зыфэ-дизыр.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэ.

узырпсэун плэкIыщт ахыщэ анахь макIэр зыфэдищым, ар мэзищ къэс къалыгъэ.

Мы илъэсым Урысыем «гъомылэпхъэ Iальмэкъым» ыуасэ тIэкIу зыкышIылэтыгъ: зыныбжь икьугъэхэм яем сомэ 200 хэхъагъ, пенсионерхэм — сомэ 411-рэ, кIэлэцIыкIухэм — 250-рэ. ЫкIи ащ джы ыуасэр мини 6,3-рэ (зыныбжь икьугъэхэмкIэ), мини 5,4-рэ (пенсием шыIэхэмкIэ) ыкIи мини 6,4-рэ (кIэлэцIыкIухэмкIэ). А «Iаль-мэкъым» илтын фэе гъомы-лэпхъэ шхъалэхэу мазэм кы-клоцI цIыфхэм агъэфедэн фа-ехэр зыфэдэхэр ыкIи зыфэди-хэр а документым дэлэжъа-гъэхэм «агъэунэфыгъ». Ахэм кызырэхъагъэщырэмкIэ, зы-ныбжь икьугъэ зы нэгъырэм мазэм пцэжыеу ыкIи лэу

ышхын фаер нахыбэ шIыгъэн фае: лы килограмм 32-м ычIы-пIэ — 59-рэ, тапэкIэ пцэ-жые килограмм 16-мэ, джы — 18,5-рэ. ХэтэрыкIхэр, пхэ-шхъэ-мышхъэхэр, кIэнкIэр нахыбэн фаеу ахэм алыытагъ. Ау нэмыкI гъомылапхъэхэр, гушылэм пае, хьалыгъур, тхъур, картофыр, маргариныр зы-ныбжь икьугъэхэм нахь макIэ «афашIыгъ».

Сыда «гъомылэпхъэ Iаль-мэкъым» икьэлгытэн мэхъа-нэу иIэр? Ар цIыфым мазэм ышхын фаер кызыщигъэнэ-фэгъэ тхылэу шытэп, ар кы-зыкIалыгъэрэр урыпсэунымкIэ анахь ахыщэ макIэу зы нэгъы-рэм ищыкIагъэ хуэщтыр къэ-лыгътэгъэным фэшI. А ахыщэр зыфэдищыр агъэнэфэным пае гъомылапхъэхэм, фэло-фашIэ-

Автомашинэр тестыхьагъ

Тыгъуасэ сыхьатыр 9-м дэжъ Адыгэ Республикэм хэгъэгъу кIоцI ИофхэмкIэ и Министерствэ макъэ къырагъэлугъ къалэу Мыекъуапэ газ зыщырагъэхьорэ изаправкэу темыр дэкIыгъом дэжъ щытым къытехьэгъэ автомашинэм машIо къызэрэкIэнагъэмкIэ.

Полицием икъулыкъушIэхэм пэшIорыгъэшъу зэрагъэунэфырэмкIэ, автомашинэм изытет зэрэдэигъэр ары хъугъэ-шлагъэр къызыхэкIыгъэр. Хъулыфыгъэм автомашинэм газ ригъахъозэ капот чIэгъым машIом зыкъызэрэщиштагъэм гу лъи-тагъ. ШIэхэу ар газигъэ-

хъуапIэм IуигъэзыкIи, чыжъу ыгъэуцугъ. Бэ темышIэу машинэр къэуагъ.

ОшIэ-дэмышIэ ИофхэмкIэ къулыкъум иIофышIэхэм машIор агъэ-кIосэжыгъ, ау автомашинэр зэрэщыгъэу стыгъэ. Хъугъэ-шлагъэм хэкIодагъэу е шъобж хахыгъэу зи агъэунэфырэн.

Иофыгъом фэгъэхьыгъэ уплэкIунхэр джыри макIох.

(Тикорр.).

ЫпкIэ хэмыльзэу...

2012-рэ илъэсым щылэ мазэм и 15-м къыщегъэжъагъэу «Урысые Федерацием пкIэ зыхэмыль юридическэ IэпыIэгъоу шаратырэм ехыллагъ» зыфиIорэ федеральнэ хэбзэгъэуцугъэм кIуачIэ иIэу Иоф ешIэ. Ащ зэригъэнафэрэмкIэ, пкIэ зыхэмыль юридическэ IэпыIэгъур зэратын алъэкIыштхэр сабий ибэхэр, шъхьэрытын зимыIэу къэнэгъэ сабийхэр ыкIи ахэм яофициальнэ лыкIохэр арых.

Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэм къыпкъырыкIыхъэ, «ЦIыфхэм юридическэ IэпыIэгъу ыпкIэ хэмыльзэу ягъэгъотыгъэным ехыллагъ» зыфиIорэ унашъор 2012-рэ илъэсым чъэпыогъум и 30-м Адыгэ Республикэм щаштагъ. Мы унашъом социальнэ мэхъэнэ гъэнэфагъэ иI. Ащ ишIуагъэкIэ социальнэу мыухъумэгъэ цIыфхэу республикэм исхэм ыпкIэ зыхэмыль юридическэ IэпыIэгъур агъотын алъэкIышт. **Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэм къызэригъэнафэрэмкIэ, ахэр куп-купэу зтеутыгъэх:**

— УФ-м исубъект урыпсэунымкIэ щэгъэнэфэгъэ ахъцэ анахъ макIэр къызыIэкIахъэхэрэ унагъохэр е зизакъоу псэухэу, зигъот макIэхэр;

— сэкъатныгъэ зилэхэу а 1-рэ

ыкIи я 2-рэ купым хахъэхэрэр;

— Хэгъэгъу зэошхом иветеранхэр, УФ-м, Советскэ Союзым, Социалистическэ ИофилакIэм я Лыхъужьхэр;

— сэкъатныгъэ зилэ кIэлэцIыкIу-хэр, сабий ибэхэр, шъхьэрытын зимыIэу къэнэгъэ кIэлэцIыкIу-хэр ыкIи ахэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэн-хэм лъыплъэрэ лыкIохэр;

— зыныбжъ хэкIодагъэхэр ыкIи сэкъатныгъэ зилэхэу шъхъэегъэзынIэ унэхэм ащалыгъыжъхэрэр;

— зыныбжъ имыкъугъэхэр, бзэдэжэулагъэ зезыхъэгъэ кIэлэцIыкIу-хэм защылъыплъэхэрэ учреждениехэм ащалыгъэхэр, хъапсым дэс Iэтахъохэр ыкIи ахэм яфитыныгъэхэр къэзыухъумэрэ лыкIохэр;

— цIыф сымаджэхэу зипсихикэ зэщыкIуагъэхэр;

— япсауныгъэ изытеткIэ Иоф зымышIэшъуцтхэу хыкумым ыгъэнэфагъэхэр, ахэм яофициальнэ лыкIохэр, нэмыкIхэри;

Хэбзэгъэуцугъэм къызэрэдилъытэу ыпкIэ зыхэмыль юридическэ IэпыIэгъур цIыфхэм язытын зыльэкIыштхэр апшъэрэ гъэсэнэгъэ зилэ юристыр ары.

КИАРЭ Фатим.

• КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр •

Хэта ибэхэр зыпIуштхэр?

Къэралыгъо Думэм ыштэгъэкIэ Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэу къыхъэгъэ илъэсым иапэрэ мафэ къыщегъэжъагъэу кIуачIэ зилэ хъугъэхэм ащыщ «Урысые Федерацием игражданхэм яфитыныгъэхэр зыукъохэрэм зэрадэзекIоштхэм ехыллагъ» зыфиIорэр. Ар Америкэм щыщхэм урыс кIэлэцIыкIу ибэхэр зэрарамытыжыштхэм фэгъэхьыгъ. Урысыем щыщ унагъохэу сабий ибэхэр апIунхэу алызыыххэрэм ахъцэ IэпыIэгъоу хабзэм аритырэм зэрафыхагъэхъоштыр, нэмыкI лъэныкъоу зэраделэштхэр къыщелох.

Нышъор шъоу

«Нышъор шъоу» ыIоу адыгэ гушыIэжъ щыI. Хэти нахъышIоу ным иIэшIугъэрэ ифэбагъэрэ кIэхъопсыхэрэр сабий ибэхэр ары. Ары хэтми, иунагъо ыщэнышъ щипIунэу къызыIохэрэм, ахэм зыкIадырагъаштэрэр.

Унагъохэм алахырэ ибэхэм янахъыбэр къызэкIолIэжыынхэ унэ яIэу, зыпIухэрэм афэразэхэу, зэкIухэу мэлэсэх. Зэмызэгъыхэу къызэрагъэгъэзжыкIхэрэри макIэп. Ащ фэдэ сабыим къыщышIыгъэр шъхъакIо ешIы, иакъыл ихэжыныгъэкIэ зэрар фэхъу, нахъыжъхэм цыхъэ афимышIыжъэу мэхъу.

Ащ нахъи нахъ гукъэожъ сабий ибэхэр зэкIодылIэхэрэ «ны»-«тыхэри» зэрэщыIэхэр, ахэм афэдэхэр тэ тыхэгъэгуи, IэкIыб къэралыгъохэми арысых. Аужырэ илъэсхэм Америкэм щыщ унагъохэр урыс кIэлэцIыкIу-хэу апIунэу аштагъэхэм хъэкIэкъокIагъэкIэ зэрадэзекIохэрэр бэрэ зэхэтхыгъ.

Сабийхэм яфитыныгъэхэр ахэр зыпIурэ американцэхэм зэраукъохэрэр къыдалыты, Америкэм щыщ цIыфхэм урыс кIэлэцIыкIу-хэр зэрарамытыжыштхэм фэгъэхьыгъэ фе-

деральнэ хэбзэгъэуцугъэ аштагъ.

Ащ ыпкIэ Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэу «Сабий ибэхэм яхыллагъ» («О сиротах») зыфиIорэр заштэгъагъэр 2010-рэ илъэсыр ары. ИлъэсигIоу текIыгъэм къызэригъэлъагъэрэмкIэ, законыр заштагъэм къыщегъэжъагъэу апIунэу алахыгъэ сабийхэу кIэлэцIыкIу IыгыпIэхэм къаратыжыгъэхэм япчъагъэ фэдитIукIэ нахъыбэ хъугъэ. Ушъхъагъухэр зэтефыгъэх.

Америкэм ишIуагъэ къытэкIа?

Непэ къыдгурыIонэу тызыфаер тыхэгъэгъушхо ис сабий ибэ мин пчъагъэхэм тапэкIэ арыкIоштхэр ары. IэкIыб къэралыгъохэм къарыкIырэ цIыфхэм ибэхэм ащыщхэр ятымытыхэмэ, ахэм япIунрэ ягъэснрэ тизакъоу тыпырикъушта, хъауми тызэресагъэу «хабзэм ылыгъыштхы» Iлоу тыщысышта?

Америкэм рашыгъэ ибэхэр мин 60-м нэсы, тэ тиунагъохэм ащапIухэрэр мин 500-м ехъу. Американцэхэм алахыгъэ кIэлэцIыкIу-хэр зэрапIухэрэм нэ-

мыкIэу, зытырарагъатхэ, зыштагъэхэм ямылькы зэрэщытэу къафагъэнэжы. Урысыем ащыIахыгъэ кIэлэцIыкIу-хэр нахъыбэрэмкIэ аныбжъ екъуфэкIэ ары унагъохэм зэрахэсхэрэр. Ащ пае ахэм хабзэм лэжъапкIэ къареты, ибэхэр зэраIыгырэ илъэс пчъагъэр ястаж афыхегъахъо.

Аужырэ илъэси 10-м Америкэм ащэгъэ сабий 19 «янэ-ятэхэм» алэкIэкIодагъ. УрысыемкIэ а пчъагъэр 14 мэхъу.

Ибэ тхъапша тилэр?

Тикъэралыгъо сабий ибэхэу, занэ-зятэхэм ясабийхэр апIунхэмкIэ япшъэрылхэр зэрамыгъэцакIэхэрэм пае хабзэм къаIихыгъэхэу, нэбгырэ мин 700-м къыщегъэжъагъэу миллионым нэс исэу къалыгътэ. УФ-м гъэсэнэгъэмкIэ и Министерствэ къызэритырэмкIэ, 2007-рэ илъэсым ибэ мин 742-рэ тилагъ. А пчъагъэр зэо ужым янэ-ятэхэр ямыIэжъхэу гъогум къытенэгъэгъэ са-

бийхэр зэрэхъуштыгъэхэм нахъыб (мин 680-рэ). 1989-рэ илъэсым ашIыгъэ уплэкIунхэм къызэрагъэлъэгъуагъэмкIэ, ибэу тилэхэм япроцент 80 фэдизмэ янэ-ятэхэр псаух, ахэр ешъуакIох, наркоманых, бзэджашIэх.

Ибэхэм анэмыкIэу гъогум тет сабийхэу, яунагъохэм ямыкIолIэжъхэу тилэхэр, Урысые Федерацием и Генеральнэ Прокуратурэ къызэритырэмкIэ, миллиони 2 мэхъу. Урысые кIэлэцIыкIу фондым миллиони 3 къелытэ, «Сабийгъор къэухъумэгъэным пай» зыфиIорэ движением миллиони 4-м пчъагъэр нэсыгъэу къеIо.

Ибэхэр шаIыгъэхэу кIэлэцIыкIу IыгыпIэ мини 2 фэдиз тил. КъохъэпIэ лъэныкъом щылэ хэгъэгъухэм ахэр загъэкIодыжыгъэхэр илъэс 50-м ехъужыгъ. КIэлэпIухэмрэ психологхэмрэ къагъэнэфагъэу щыт сабий ибэр кIэлэцIыкIу IыгыпIэм зы мазэрэ зычIэсыкIэ, мэзишкIэ иакъыл хэхъоштыгъэм фэдиз къызэрэщыкIэрэр.

КIэлэцIыкIу ибэхэм бэшлагъэ хабзэм, обществэри къыз-

дигъэIэпыIэзэ, хэкIыпIэ къызафигъотын фэагъэр. «Ер зымышIэрэм шIури ышIэрэп», аIо. Дима Яковлевыр тимыIэжыкIми, ащ зэрэдэзекIуагъэхэр къэгъэзапIэ зэкIэми тфэхъугъэмэ дэгъугъэ.

Фаехэба, хъауми аратыхэрэба сабийхэр?

Къэбархэр къекIокIых сабий сэкъатхэу американцэхэм аштэхэрэр тэ тицIыфхэм ащыщ горэми ымыштагъэхэу, афэмыехэу. Пчъагъэхэм къаIуатэрэр нэмыкI. Америкэм сабий ибэ мин 50-м ехъу шапIу, Урысыем нырэ тырэ щызыгъотыгъэхэр мин 522-рэ мэхъу. Америкэм ащэгъэ сабийхэм процент 72-м япсауныгъэ дэгъу, зыпкъ ит. 2011-рэ илъэс закъор пштэмэ, сабий ибэ 1000-м сэкъатныгъэ иIэу къахэкIыгъэр нэбгырэ 44-рэ, ар зэрэхъурэр зэкIэмкIи процентитф. А илъэс шыпкIэм УФ-м щыпсэухэрэм сабий сэкъати 188-рэ аштэгъагъ.

Унагъохэм сабыеу аштагъэхэм тэ тыхэгъэгъу къулыкъу зэфэшъхъафхэр ащылъэплъэх.

Америкэм щыхъурэр зыми ышIэрэп. Ащ ащэгъэ ибэхэр Урысыем ицIыфхэу къагъэнэжыкIэми, ар къэзыушыхъатырэ паспорт аратыми, УФ-м и Посольствэу Америкэм щылэм иIофышIэхэр сабыир зыпIурэ унагъохэм арагъахъэрэп, ар хэгъэкIи, хыкум зэхэсыгъохэм ахагъэлажъхэрэп.

Арэуштэу щыт, ау Америкэм ицIыфхэм тисабыйхэр апIунхэу фитыныгъэ ямыIэжъэу ашIыгъ, ащ фэгъэхьыгъэу закон шъхъаф аштагъ.

ШЪАУКЪО Аслъангуащ.
(Джыри къыкIэлыкIошт).

ЯлофшIэн зэфыхьысыжыгъ

Адыгэ Республикэм хэгъэгъу кIоцI ИофхэмкIэ и Министерствэ дэжъ щызэхащэгъэ Общественнэ советым тыгъуасэ зэхэсыгъо илагъ. ИофхэмкIэ хэлэжыагъэх АР-м хэгъэгъу кIоцI ИофхэмкIэ иминистрэу Александр Речицкэр, советым итхаматэу Хьунэго Рэщидэ, Общественнэ советым хэтхэр, нэмыкIхэри.

АР-м хэгъэгъу кIоцI ИофхэмкIэ и Министерствэ ипашэу Александр Речицкэм пэублэ псалъэ къышIысэ, Общественнэ советым Иофышхо зэригъэцакIэрэр, полицием икъулыкъушIэхэм Иофэу ашIэрэр цыфхэм нахь зэлъашIэнымкIэ ыкIи уасэ къыфашIынымкIэ ащ мэхъанэшхо зэригъэцакIэрэр, полицием икъулыкъушIэхэм Иофэу ашIэрэр цыфхэм нахь зэлъашIэнымкIэ ыкIи уасэ къыфашIынымкIэ ащ мэхъанэшхо зэригъэцакIэрэр.

2012-рэ илъэсым АР-м хэгъэгъу кIоцI ИофхэмкIэ и Министерствэ зэхэсыгъо ИофхэмкIэ 90-рэ фэдизмэ Общественнэ советым илIыкIохэр ахэлэжыагъэх. Зэгъусэхэу социальнэ мэхъанэ зилэ ИофхэмкIэ республикэм щызэхащэгъэх. Полицием ИофышIэ ныбжыкIэхэм ягушъхьэбаи-ныгъэ зыкыгъэIэтыгъэныр, хабзэр зыукъуагъэхэу пшъэдэжыж зэрагъэхьхэрэм ящылэжIэ зэгъэшIэгъэныр зэшIуахыгъэхэм ащыщых.

Нэужым 2013-рэ илъэсым хэгъэгъу кIоцI ИофхэмкIэ Министерствэм дэжъ щылэ Общественнэ советым Иоф зэришIэштэм тегушылагъэх ыкIи блэкIыгъэ илъэсым къулыкъушIэхэм ялофшIэн зэрэзэхашагъэм обществэм еплъыкIэу фырилагъэр зэфыхьысыжыгъ. Джэуапхэм кызызэрагъэлъэгъуагъэмкIэ, зэупчIыгъэхэм япроцент 72-м нахьыбэмэ полицием ИофшIэн нахь дэгъу хьугъэу алъыгъэ.

ПАТИКЪО Анет.

Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъ.

«УРЫСЫЕМ ИКЪАЛ»

Зирейтинг инхэм ащыщых

2012-рэ илъэсыр тарихьым и Илъэсыгъ. Ащ иIоныгъо мазэ къыщегъэжыагъэу Урысыем икъалэхэм ятарихь цыфхэм нахьышIоу ашIэным пае интернет-проектхэу зэхагъэуагъэхэм нэбгырэ миллиони 7-м ехъу ахэлэжыагъ. Хэти кьалэу нахь ыгу рихьы-рэр, нахь шIодахэр, шIогъэшIэгъо-ныр къыхихын ылъэкIыгъ ыкIи ишIошI, ымакъэ зыфитырэ интернет сайтэу «Урысыем икъал — лъэпкъхэм къыхахыгъ» зыфилорэм къыщитхын фэягъэ.

Урысые Федерацием исубъектхэм якъэлэ шъхьалэхэр зэкIэ проектым зэригъэнэкъокъуэгъэх. Цыфхэм кызызэрауагъэм тетэу кьалэ ппчъ ирейтинг зыфэдэр агъэнэфагъ.

Анахь кьэлэ гъэшIэгъонэу ыкIи анахь дахэу къыхахыгъэ аперипшым Къэбэртэе-Бэлъкьар Республикэм игупчэу Налшык ахэфагъ. Адэ Мыекъяупэ? Ар я 18-рэ чIыпIэм щыт, Къэрэщэе-Щэрджэс Республикэм икъалэу Черкесскэ я 19-рэ хьугъэ. Субъект пчъагъэу тилэр зэрэхьурэр кьыдэпшъыгъэмэ, адыгэхэр зыщыпсэу-

хэрэ республикэхэм якъэлэ шъхьалэхэр нахь мэкъабэ зыфатыгъэхэм ащыщых. (Налшык — мин 50, Мыекъяупэ — мин 19-м ехъу, Черкесскэ — мин 18). Ставропольрэ Махачкаларэ мэкъэ 400 зырыз афатыгъэр, Темыр Осетием икъэлэ гупчэу Владикавказ я 50-рэ чIыпIэм щыл.

ГъэшIэгъоныр кьалэхэу Москварэ Санкт-Петербургрэ ауж къынагъэхэм зэрашъхэр ары. Ахэм анэмыкI кьалэхэми кьэралыгъом итарихь инэкIубгъохэм нэIуасэ зышафэпшIышъунэу цыфхэм алъытагъ.

Интернет-проектыр зекIонымкIэ федеральнэ агентствэр ялэпылэгъоу зэхашагъ. ЗэхэцакIохэм зэралыгъэрэмкIэ, цIэу «Урысыем икъал» икыыхын цыфхэмкIэ гъэшIэгъоныгъэ, ащ тикъэралыгъо икъэлэ шъхьалэхэм нэIуасэ зафашIынэу нахь цыфыбэ тыригъэгъушIуагъ.

ИкIыб хэгъэгъухэм кьарыкIэхэу зыгъэпсэфакIо къацIохэрэми кьалэхэм якъэбархэр ашIогъэшIэгъоныштых. Сайтэу «Город России — национальный выбор» зыфилорэм субектхэм якъэлэ шъхьалэхэм якъэбархэр фаехэм рагъотэштых.

ШБАУКЪО Аслъангуащ.

• КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр •

РЕСПУБЛИКЭ ПРОГРАММЭХЭР

УнэшъуакIэхэм

пшъэрылтыкIэхэр къагъэуцух

Илъэс заулэ хьугъэ Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэу «Унэ-коммунальнэ хьызмэтым щыкIорэ зэхъокIыныгъэхэм Iэпылэгъу афэхьугъэнымкIэ Фон-дым ехьыллагъ» зыфилорэр заштагъэр. Ащ зэригъэнафэщыгъэмкIэ, Фондым пIалъэу иIэр къызэтынэкIыгъэ илъэсым ыухынэу щытыгъ, ау унашъоу аштагъэм егъэнафэ джыри илъэсищэ Иоф ышIэштэу. А хэбзэгъэуцугъэм тегъэпсыкIыгъэу ти-республикэ фэтэрыбэу зэхэт унэ бэкIае куоу щагъэцэкIэжыгъ, ахэр бэкIэ нахь дахэ ыкIи нахь зэтегъэпсыхьагъэ хьугъэх. Джащ фэдэу хэбзэгъэу-цугъэм тегъэпсыкIыгъэу жьы хьугъэ ыкIи зэхэтэкъоным нэсыгъэ унэхэу списокэм хагъэуцогъа-гъэхэм ачIэс унагъохэм нэмыкI унэхэр ятыгъэнхэм епхыгъэ ИофшIэныр Адыгеим щылъагъэкIуатэщтыгъ. КIэуххэм къагъэлъэгъуагъэм ыкIи тапэкIэ мы Иофым епхыгъэ республикэ программэхэр зэрэлъагъэкIотэштхэм къатедгъэгъушылэ тшIоигъоу джырзблагъэ зылудгъэкIагъ Адыгэ Республикэм псэолъэшIынымкIэ, транспортымкIэ, унэ ыкIи ком-мунальнэ хьызмэтэхэмкIэ иминистрэ иапэрэ гуадзэу Хьаткъо Рэмэзан.

— Тиреспубликэ фэтэрыбэу зэхэт унэ 1375-рэ ит, — кьелуатэ Рэмэзан тиапэрэ упчIэ джэуап къыритыжысэ. — Илъэс зэкIэлъыкIохэм чIыпIэ бюджетхэм унэхэр куоу гъэцэкIэжыгъэнхэм пэIуагъэхьашт мылкъур икъу фэдизэу къазэ-рашъыдамылгытэщтыгъэм кытхэкIэу, ахэр IыгъэкI хьугъагъэх ыкIи игъэкIотыгъэу зэтегъэпсыхьажыгъэнхэ фаеу щытыгъ. Унэ-коммунальнэ хьызмэтым щыкIорэ зэхъокIы-ныгъэхэм Iэпылэгъу афэхьугъэнымкIэ Фондым ехьыллагъэ Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэр къызыдэкIыгъэм ехьулэу рес-публикэм иунэ фонд ипроцент 90-рэ фэдизыр куоу гъэцэкIэжыгъэнхэм фаеу щытыгъ. Про-граммэм тыхэуцуи, ищыкIэгъэ тхылъхэр алъыдгъэлэсыхэсэ, унэхэр куоу зэтегъэпсыхьа-жыгъэнхэмкIэ Фондым 2008 — 2012-рэ илъэсхэм зэкIэмкIи Адыгеим сомэ 1 миллиардрэ ныкьорэ Iэпэ-цыпэ къыфитIуп-

щыгъ. Унэхэр куоу зэтегъэп-сыхьажыгъэнхэм мылкъу зэ-хэлъхьэ шIыкIэр шапхэу зэрэ-пылтым елгытыгъэу, республи-кэ бюджетымрэ чIыпIэ бюджет-хэмрэ программэм игъэцэкIэ-жыны сомэ миллиони 166-м ехьу-кIэ хэлэжыагъэх. Унэхэм ябы-сымхэри проценти 5-кIэ хэлэжы-агъэхэти, ахэми сомэ миллион 61-рэ ныкьорэм ехъу къыхалъ-хьагъ. Фэтэрыбэу зэхэт унэхэр куоу зэтегъэпсыхьажыгъэнхэм пстэумкIи сомэ 1 миллиардрэ миллион 230-рэ мин 343-м ехъу пэIухьагъ. А мылкъумкIэ нэб-гырэ мин 58,3-рэ зыщыпсэухэрэ унэ 704-рэ зэтырагъэпсыхьа-жыгъ. Фондым Адыгэ Респуб-ликэм изаявки 8 игъо ыпIэгъугъ, мылкъу къытIупщыгъ.

— **КъызэтынэкIыгъэ илъэсым муниципальнэ образование пстэури Республикэ программэм игъэцэкIэжыны хэлэжы-гъэхэ?**

— Республикэ программэу «Фэтэрыбэу зэхэт унэхэр куоу гъэцэкIэжыгъэнхэр» зыфилэу 2012-рэ илъэсым телъыгъэм изэшIохын хэлэжыагъэх кьалэу Мыекъяупэ, Адыгэкъалэ, Тэ-хьутэмькыое районымкIэ пос-селкэу Инэм. ЗэкIэмкIи квад-ратнэ метрэ мини 161,7-рэ хьу-рэ унэ 27-рэ игъэкIотыгъэу агъэцэкIэжыгъ. МыекъяупэкIэ унэ 13, АдыгэкъалэкIэ унэ 4, пос-селкэу ИнэмкIэ унэ 10. Унэ кIоцI инженер системэхэр, лифтихэр, унашъхьэхэр агъэкIэжыгъэх. Къэлогъэн фае фэтэрыбэу зэхэт унэхэр куоу гъэцэкIэжыгъэн-хэмкIэ 2012-рэ илъэсым телъы-тэгъэ программэр зэрэпсауу гъэцэкIэжыгъэ зэрэхьугъэр.

— **Зэхэтхыгъэ фэтэры-бэу зэхэт унэхэр куоу гъэцэкIэжыгъэнхэм шапхэу пылхэм зэхъокIыныгъэхэр афэзышIырэ федераль-нэ законыкIэхэр аш-тагъэхэу ыкIи кIуачIэ ялэ хьугъэу. Сыда ахэм кIэу агъэнафэхэрэр?**

— ПсэупIэ кодексым фа-шыгъэ зэхъокIыныгъэхэм зэ-рагъэнафэрэмкIэ, фэтэрхэм ябысымхэм унэр куоу гъэцэкIэ-жыгъэным фэшI фонд зэхашэр ыкIи коммунальнэ фэлэ-фашIэ-хэм ауасэу цыфхэм атыхэрэм ягъусэу фондэм хэхьашт ахь-щэри мазэ къэс атын фае. Зы-горэкIэ ипалъэм ехьулэу а ахьщэ Iахьыр цыфхэм ымы-тыгъэмэ, процент тегъахьэ илэу етыжы. Джащ фэдэу хэб-зэгъэуцугъэм егъэнафэ ИофшIэн лъэпкъэу агъэцэкIэштхэр зыфэ-дэхэр, игъэкIотыгъэ гъэцэкIэ-жыныхэм апае фондэм зэхэца-кIэу иIэр зыфэдэн ылъэкIы-щтыр. ЗыгорэкIэ цыфхэм хэб-зэгъэуцугъэм ыгъэнафэрэ шIы-

кIэхэм ащыц гори къыхама-хыгъэмэ, субьектым регио-нальнэ оператор зэхэщэ. Игъэ-кIотыгъэ гъэцэкIэжыныным те-лътэгъэ фондэм изэлугъэкIэн зэрэзэхэщэгъэм лъэплъэ псэупIэ уплъэкIунымкIэ кьэралыгъо къулыкъур. Мы кьэсIуагъэхэм анэмыкI зэхъокIыныгъабэхэри хэбзэгъэуцугъэм егъэнафэх. Гу-щылэм пае, субьектыри муниципальнэ образованиехэри фондэм изэлугъэкIэн мылкъукIэ хэлэ-жыныхэ альэкIышты. Номерэу 185-ФЗ зытэт Федеральнэ хэб-зэгъэуцугъэу кIуачIэ зилэ хьугъэм зэригъэнафэрэмкIэ, фэтэрыбэу зэхэт унэхэм ачIэсхэу унэр куоу гъэцэкIэжыгъэным хэлажыагъ-рэм унэм игъэцэкIэжыны мылкъ-коу пэIухьаштым ипроцент 15 атын фае. ЫпэкIэ ар проценти 5-м шIокIыштыгъэп.

— **УчIэсынкIэ шынагъоу щыт унэхэм ябысымхэм нэмыкI унэхэр ягъэгъо-тыгъэнхэм ехьыллагъэ программэм игъэцэ-кIэжыны республикэм зэрэщызэхэщэгъэм ыкIи тапэкIэ гугъапIэу щылэхэм ягугъу къытфэпшIэ тшIоигъу.**

— А Иофым ехьылIэгъэ рес-публикэ программэм къызэты-нэкIыгъэ илъэсым хэлэжыагъэх Кошхьэблэ, Мыекъяупэ, Тэхьу-тэмькыое районыхэр ыкIи посел-кэу Инэм. Программэм телъы-тагъэу 2011—2012-рэ илъэсхэм Фондым кьикIыгъэ мылкъоу Адыгеим сомэ миллиони 133-рэ мин 740-рэ кьылэкIэхьагъ. Про-граммэм игъэцэкIэжыны мылкъ-ку IахькIэ муниципальнэ обра-зованиехэри хэлэжыагъэ фаеу зэрэщытым къыхэкIэу, ахэм ябюджетхэми зэкIэмкIи сомэ миллион 45-рэ мин 272-рэ аш-гъэнафэгъагъ. А мылкъумкIэ

унэгъо 78-мэ фэтэрхэр къафа-цэфыгъэх. Ащ имызакъоу, Про-граммэм тегъэпсыкIыгъэу фэ-тэр 18 зыхэт унэ кIуаджэу Тэ-хьутэмькыуае щатыгъ, зэхэтэ-къоным нэсыгъэ унэм чIэсы-гъэхэр ащ чIагъэхьажыгъэх. ЗэкIэмкIи зэхэуытагъэу пштэ-мэ, 2012-рэ илъэсым зэхэтэкъо-ным нэсыгъэ унэ фондэм чIэ-сыгъэхэу унэгъо 93-мэ нэмыкI фэтэрхэр аратыгъэх. Мы лъэ-хьаным фэтэр 85-рэ хьурэ унэ поселэу Инэм пашIы. Ащ чIагъэхьажыштых зэхэтэкъо-ным нэсыгъэ унэхэм ачIэс унэ-гъо 47-р. Джащ фэдэу посел-кэу Ялоновскэм фэтэр 42-рэ хьурэ унэу пашIырэм поселкэу Инампэр Тэхьутэмькыуаерэ ащыпсэурэ унэгъо 40-м фэтэр-хэр аратыштых. ЫпшъэкIэ къызэрэщысIуагъэу, фэтэрыбэу зэхэт унэхэр куоу гъэцэкIэжы-гъэнхэм епхыгъэ ИофшIэныр 2013—2015-рэ илъэсхэм лъа-гъэкIотэшт. ДжырэкIэ кьэзы-ушыхьатыжырэ тхылъхэр къытIэкIэмыхьагъэгъохэми, пэшIорыгъэшъэу тыкызыра-гъэгугъагъэмкIэ, Федеральнэ фондэм Адыгеим сомэ милли-он 250-рэ къыфитIупщышты. Миллион 65-р фэтэрыбэу зэхэт унэхэр куоу гъэцэкIэжыгъэн-хэм, миллиони 194-р зэхэтэ-къоным нэсыгъэ унэхэм ачIэс-хэм нэмыкI фэтэрхэр ятыгъэн-хэм апэIухьаштых. Фондым пчъагъэхэр субьектхэм залы-гъэлэсыхэрэ ужым зыцIэ кес-логъэ программитIум ахэуцо-гъэным пае ищыкIэгъэ тхылъ-хэм ягъэхьазырын тыфежышты, Фондым ахэр лъыдгъэлэсы-штых. КIэкIэу къэпIон хумэ, ИофшIэгъэ дэхэклае щыл нахь мышIэми, тапэкIи шIэгъэн фаер макIэп.

Дэгушылагъэр СЭХЪУТЭ Нурбий.

Шапхъэхэр джыри агъэлъэшыгъэх

Гъогухэм хъугъэ-шлагъэу атехъухъэхэрэм, ахэм цIыфъу ахэкIуадэрэм, шъобж ахэзы-хыхэрэм япчъагъэ къызэрэщымыкIэрэр гумэкIыгъо шъхъаIу тикъэралыгъо илхэм непи ащыт. Ащ фэшI икIыгъэ илхэсым гъогурыкIоным ишапхъэхэр зымыгъэцакIэхэрэм пшъэдэкIыжъэу ахыерэр УФ-м и Къэралыгъо Думэ къыгъэпхъэшэгъагъ, ау тхъа-мыкIагъоу атехъухъэхэрэм къызэрэщымы-кIэрэр къыдэлпхытэмэ, шIогъэшхо къа-мы-хыгъэ фэдэу къыпщэху. Арэу щытми, джыри мары тазырэу атыштым къыхагъэ-хъуагъ, нэмыкI пшъэдэкIыжъэу ахышххэри къагъэпхъэшагъэх. УФ-м и Къэралыгъо Ду-мэрэ ФедерациемкIэ Советымрэ зытегушчы-Iэхэм ыуж зэдаштэу административнэ пшъэ-дэкIыжъэхэмкIэ Кодексым зэхъокIыныгъэхэр фашIыгъэх ыкIи мы илхэсэу къыхагъэм ищылэ мазэ и 1-м къыщыублагъэу ахэм кIуачIэ яIэ хъугъэ.

Нахыбэу водителхэм хэукъоныгъэу ашIыхэрэм ыкIи тхъамыкIагъо къызэхъIыхэ-рэм ащыт апэкIэ къыкIырэ транспортым игъогу зэрэтэхъэхэрэр. НахыпэкIэ ащ фэдэ гъогурыкIоныр щынэгъончъэнымкIэ къу-лыкъум ыгъэунэфыгъэр мэзиным къыкIоцI рулым кIэлъырытIысхъан фимытэу ашIы-щтыгъ. Джы апэрэу ащ фэдэ хэукъоныгъэ пшIыгъэ зыхъукIэ, хыкумым фитыныгъэхэр пIимыхыхэу тазыр къыптырылхъан ылгъэ-кIышхт, ау ятIонэрэу укызаубытыкIэ, илхэс пIалгъэкIэ машинэ зэфэнымкIэ фитыныгъэ-хэр пIахышхт. Ащ фэдэу фитыныгъэ Iахыгъ нахъ мышIами, рулым кIэлъырытIысхъэрэри макIэп. Ахэм нахыпэкIэ сомэ мини 2,5-рэ аIахышхтыгъ, джы щылэ мазэм и 1-м къы-щегъэжъагъэу сомэ мини 5-м къыщыублагъэу 15-м нэсэу атышх.

ГъогурыкIоныр щынэгъончъэнымкIэ къу-

лыкъум къызэрэтитыркIэ, гъогухэм тхъа-мыкIагъоу атехъухъэхэрэм янахыбэр ешъуа-гъэу рулым зэрэкIэлъырытIысхъэхэрэм къыхэкIы. Нэбгырэ минишъэ пчъагъэ ащ фэдэ ешъуагъэхэм ямысагъэкIэ тигъогухэм илхэс къэс атекуадэ. Уешъуагъэу рулым укIэлъырысэу укызаубытымэ нахыпэкIэ илгъэ-си 2,5-кIэ зэфэн фитыныгъэхэр пIахышхты-гъэх. Джы сомэ мин 50 тазыр уагъэтышхт, ащ имызакъоу, илгъэсишым къыкIоцI рулым укIэлъырысынэу фитыныгъэ уиIэштэп. Пра-вэхэр пIахыгъэхэу ятIонэрэуи ащ фэдэ хэ-укъоныгъэ пшIыгъэмэ, тазырэу сомэ мин 50 уагъэтышхт ыкIи чэш-мэфи 100 — 200 хъапс къыптыралхъащхт.

Водителхэм машинэм ичъэн зэрэрагъэ-хъурэми мымакIэу тхъамыкIагъо къехъы. Анахъэу ныбжыкIэхэр ары ащ екIодылIэ-хэрэр. Ащ фэдэу псынIкIэ зекIоныр зикIасэ-хэм пшъэдэкIыжъэу ахышхтми зэхъокIыны-гъэхэр фашIыгъэх. Мызэу, мытIоу узэрэчъэн фэе шапхъэм ебгъэхъугъэу агъэунэфымэ, сомэ мини 5 — 10 тазырэу зэрэуагъэтышхтым имызакъоу, правэхэри джы пIахын фитых.

Мыхэм язакъоп, нэмыкI хэукъоныгъабэ-хэм апае тазырхэр къалэтыгъэх, пшъэдэкIы-жъэу водителхэм ахышхтхэр агъэпхъэша-гъэх. Мызэгъэгум ахэм мымакIэу, хэпшIы-кIэу къахагъэхъуагъ, тазырэу агъэнэфэгъэ-хэр зыпшIэ дэмьфэишхыр нахыб. Аруу щыт-ми, ахэм шIуагъэ къатышхтмэ, водителхэр нахъ сакъ хушхтхэмэ, шапхъэхэм атегуу зекIо-щхэмэ, хъауми инспекторэу къолхъэштэ-ныр зикIасэхэмкIэ Iэрыфэгъу хушхтхэмэ, уахытэр ары къэзыгъэлъэгъошхыр.

ХЪУТ Нэфсэм.

МэкъэгъэIу

Республикэм ит гурыт еджапIэхэм ачIэсхэм апае тигъэзет сочинениехэмкIэ республикэ зэнэкъокъу зэхэшэ. «Сыадыг ыкIи ащ сырэгъушхо» зыфиIорэ шъхъэ иIэу кIэлэеджакIохэм ятхыгъэхэр тигъэзет къагъэхъын альэкIышхт. Хэутыгъэ нэкIубгъуи 4-м шIомыкIхэу тхыгъэхэр тиелектроннэ адрес къырагъэхъан фае: adygvoice@mail.ru Шъхъэу фашIышхтхэр — «Сочинение». Аныбжэ емылтытыгъэу, шIонгъоныгъэ зилэ пстэури зэнэкъокъум хэлэжъэн ылгъэкIышхт.

Техническэ шапхъэхэу къэжъугъэхъыхэрэм апылтын фаехэр: — «Microsoft Word» зыфиIорэ шъуашэм итеплгъэу «Times New Roman» зыфиIорэм илхын фае. — шрифтым иинагъэ — 14, сатырхэм азыфагу — 1.

— нэкIубгъом ыбгъуитIуи тхъапэ гъунэхэм сантиметрэ IурытIукIэ апэчы-жъэнхэ фае.

IoфшIагъэ пэпчъ зиём ыцIэ-ылгъэкъуацIэ, еджапIэу зычIэсыр ыкIи классэу зэрысыр, ителефон ыкIи иелектроннэ почтэ (иIэмэ) кIэтхэгъэнхэ фае.

Къыхъашт мазэм и 1-м къыщыублагъэу и 22-м нэс IoфшIагъэхэм тыкъяжэ, зэфэхысысыжъэхэр и 25-м къыщегъэжъагъэу и 28-м нэс тшIышхтхы. ТекIоныгъэ къыдзыхыгъэхэр «Адыгэ макъэр» къызыдэкIырэр илхэс 90-рэ зэрэхъурэм фэгъэхыгъэ мэфэкI Ioфтхъабзэм щыдгъэшIошхтхы, ошIэ-дэмьшIэ шIухъафтынхэри ахэм къагъэщхы.

Лъэпкъ шIэныгъэм

хегъахъо

Адыгэм идунай фэгъэхыгъэ къэбар зэрыбгъотэшт мэфэпчъыр ящэнэрэу Къэбэртэе-Бэлыкъар Республикэм къы-щыдагъэкIыгъ. Зэхэгъэуцуакохэм къызэрэхагъэщыркIэ, апэрэ мэфэп-чъыхэм ялытыгъэмэ, нахъ къэбарыбэ хэт, узыIэпэшэ.

Къэбэртэе-Бэлыкъарым ехылыIэгъэ тхыгъэхэмкIэ мэфэпчъыр къырегъагъэ. Чыгоу ыубыгырэр, цыфъу ыкIи лъэпкъ пчъагъэу щыпсэурэр мыщ дэгъгъотэ-щтых. Апшъэрэ еджапIэхэм якъэбари мэфэпчъым уцегъэгъуазэ.

МэфэкI мафэхэр, къэбар гъэшIэ-гъонхэр, Адыгэ, Къэбэртэе-Бэлыкъар,

Къэрэщэе-Щэрджэс республикэхэм, Урысыем, дунаим цыф цIэрыIоу, ады-гъэу ащызэлъашIэхэрэм ацIэхэр, къыз-щыцхъугъэ мафэхэр ащ къышхытыгъэх. Тхылыт пчъагъэхэм къатхыхъэхэрэр гъэкIэкIыгъэу мыщ инэкIубгъоухэм арыбгъотэн плъэкIышхт. Ащ дакIоу, ду-наим, тыхэгъэгу ыкIи Адыгэ Респуб-ликэм мэхъанэ зилэ хъугъэ-шлагъэхэу къащыцхъугъэхэр къыдэхъагъэх.

Мы мэфэпчъыр къызIэкIэзыгъахъэ зышIонгъоухэм «Адыгэ макъэм» ире-дакцие Iупнэ Iут тхылытшапIэм щащэ-фын альэкIышхт. Адыгэхэм ямызакоу, ахэм якъэбар зышIонгъэшIэгъон пстэ-уми ар къашхъапэшт — урысыбзэкIэ тхыгъэ.

ЛЪЭЦЭРЫКЪО КИМЭ ХЪАМИДЭ ЫКЪОР КЪЫЗЫХЪУГЪЭР ИЛЪЭС 70-РЭ МЭХЪУ

Музыкэм ыпсэ хэгъэщэгъагъ

ЛъэцэрыкIо Кимэ зэлыашIэрэ адыгэ музыкантыгъ, пщынэм ыкIи баяным къаригъэпшIы-кIуIтIуышхтыгъ, кIэлэгъэджагъ, лъэпкъ мэкъамэхэр дэгъоу зы-шIэу, ахэм яугъеокIо иныгъ. Ады-гэ шъолырым зы цыф горэ исэпштын Кимэ ипщынэ мэкъэ жъынч зэхимыхыгъэу е ыгу къы-димышхыгъэу. ЛъэцэрыкIо Кимэ лъэпкъым ихъарыбэ ылгъэтыгъ, бэмэ яджэгу афигъэджэгугъ ыкIи профессиональнэ сценэм иорэ-дыIохэм къадыригъэIуагъ, къа-дежъыугъ. Музыкэм ыпсэ хэгъэ-щэгъагъ, зэчый ин хэлтыгъ ыкIи искусствэм ицIыф IэпIэсагъ.

ЛъэцэрыкIо Кимэ щылэ мазэм и 16-м, 1943-рэ илхэсым Адыгеим ит къуаджэу ПсэйтIуку къышхы-хъугъ. Ятэ кIэлэгъэджагъ, ады-гэ жэрыIо творчествэр дэгъоу ышIэу ыкIи ыугъоу, усэхэр ыт-хэу шытыгъ. ЛъэцэрыкIохэм яунагъо фэбэгъэ-гукIэгъу зэрылт унэгъуагъ, оредыр якIэсагъ. Кимэ ицIыкIугъом къыщыублагъэу джащ фэдэ шIульгъэу-дэхагъэр къешIэкIыгъагъ. Сабным ылгъэ-гъоу, зэхихырэр ары ишхысэр. ЛъэцэрыкIо Хъамидэ иунагъо адыгэ къэбарым, тхыдэжъхэм, пшыхсэхэм яугъэу шапIышхтыгъ, Кимэ ышнахъыжэ Хъарунэ пщы-нэо IэпIэсагъ, шыкIэпщынэми фытегъэпсыхъыгъагъ.

ЛъэцэрыкIохэм яунэ цыф кIонIагъ — адыгэ тхыдэр, псэлгэ зафэр, лъэпкъ оредыжъхэм ята-рихъ ыкIи мэкъамэхэм ядэлунарх зикIасэхэр ащ щызэрэуэгъошхты-гъэх. Джащ фэдэ дэхэгъэ-Iушы-гъэм къыуцухъэу къэтэджыгъэ Кимэ исабылгъо-кIэлэцIыкIугъом къышхыублагъэу музыкэм лгъэ-шэу фэгъэгъагъ. Iэмэ-псымэ зэ-фэгъэхъагъхэм аIапэхэм ателабэмэ, макъэ горэхэр къыхыригъэщэу

зырегъагъэм илхэси 5 — 6 нахъ ыныбжыгъэштэп. Ау Кимэ му-зыкэм анахъэу къыфэгъэушхы-гъэр, музыкэ дунай иным хэуцо-мэ шIонгъоу зышIыгъэр, ежъ къызэриIотэжъышхтыгъэмкIэ, зэлыашIэрэ пщынэо IэпIэсэу Джамырзэ Ибрахимэ имэкъэмэ жъынчхэр арых, ащ ыгъэджэгү-рэ хъархэм Кимэ ахэтынэу хъугъэ ыкIи пщынаом иIэпIэсагъэ ыгу ныбжыруу къынагъ. Джащыгъум кIалтэм зэхышIагъ ышхъэкIэ му-зыкэр, лъэпкъ мэкъамэр икIэсэ дэдэу зэрэщытыр, ыгу искусствэм зэрэфакIорэр.

1960-рэ илхэсым ЛъэцэрыкIор Адыгэ музыкальнэ училищым чIэхъэ, баяным къыригъэлонэу зэрегъашIэ. ЕджапIэм шIэны-гъэхэм аготэу, художественнэ зэ-хашIэр ыкIи мэкъэмэ къегъэлэкIэ къулайныгъэр щегъотых. Анахъэу кIалтэм зыналэ къытетыгъэр, му-зыкэнт сэнэхъат гъэшIэгъонымр ыгу резыгъэхыгъэр училищым иапэрэ пащэу Ахэджэго Щэбан ары. Еджэгъу илхэсхэр мыпсын-кIагъэхэмэ, ушгъэгъагъэх. Кимэ сыдыгъуи егугъоу исэнэхъат ылэ къызэрэригъэхъашхтым пылтыгъ. Ренэу емызэщэу музыкэ Iэмэ-псымэр ылыгъыгъ, нахъ дэгъоу, тэрэзэу къызэрэригъэIошхтым дэшхъахыгъэп. Я III-рэ курсым исэу иеджэн зэпигъэун фаеу мэхъу, дзэ къулыкъум ащэ. Му-зыкэнт ныбжыкIэм къулыкъур ехыфэ оредыр ыкIи къашъор къыготыгъэх, художественнэ са-модетельноостым хэтыгъ.

Къулыкъур къызеухым, Кимэ иеджэн пидзэжыгъ. Музыкэр зэрикIасэр, ашкIэ сэнэушхыгъэ ин зэрэхэлъыр мыгъуащэу дэгъоу къыригъаIо мэхъу. Мы уахытэм пщынаор нахъ чанэу сценэм къы-техъэ.

ЛъэцэрыкIо Кимэ училищ ужом Адыгэ хэку филармонием иконцерт-орэдыIо бюро, ащ пы-дзагъэу оредыIо ансамблэу «Ори-да» Ioф ащишIагъ. Адыгэ ком-позиторыбэмэ яорэдхэм Ким ары псэ къапызыгъэкIагъэр, джарэу дэгъоу, баяныр къыгъэгъушхыIэу артистхэм къадыригъалошхтыгъ. Ау ЛъэцэрыкIо Кимэ ищыIэ-ныгъэ искусствэ иным нахъ езышхIагъэр, изэчый ин къыз-щынэфэпагъэр илхэс 16-у Къэ-ралыгъо къэшхокIо ансамблэу «Налмэсым» имузыкальнэ пащэу зышхытыгъэр ары. Итворческэ кIуачIэ ыкIи ихудожественнэ гу-лыгъэ лъэныкъуабэкIэ зыкызы-Iуахы, ахэхэу, залгъэ. Кимэ ан-самблэм иоркестрэ изэхэцIагъэ ыкIи иIэшхъэтетыгъ. Музыкэм зыпсэ хэгъэщэгъэ ЛъэцэрыкIор изакъоу оркестрэ псау икъу-щтыгъ. ЫIапэхэр пщынэ е баян чыIухэм анэс-анэмьсэу мэкъамэр ыпхъуатэти, цыфыгу пэпчъ гу-шIогъо мыухыжъыр къыригъэ-таджэзэ, имэкъэмэ жъынч дахэ

ошъопщэфмэ зилгъытэзэ анэсы-щтыгъ — джары IэпIэсагъэр! Зэ-лыашIэрэ оредус-орэдыIохэу У. Тхъабысымэм, Р. Шъэожъым, Г. Сэмэгум, Т. Нэхайм тэмэ пыгъэ афэхъугъ. Кимэ икышхо-мэкъэмэ дэхэ ялыехэм адыгэхэм ямы-закъоу, IэкIыб къэралхэм — Че-хословакием, Японием, Тырку-ем ыкIи ахэм анэмькIэхэми щыдэ-Iугъэ цыфхэм агу ышхыгъэу бэрэ, бэрэ Iэгъушхом зырагъэлэ-тыгъ, музыкантэу ЛъэцэрыкIом къэгъэгъэ Iэрамхэр, щытхъу тхылыхэр, нэпэплъ шIухъа-тынхэр къыратышхтыгъэх.

ЛъэцэрыкIо Кимэ музыкэм, оредым къафэхъугъагъ. Дэхэгъэр чIышхъашхом щаригъэшIэным, шэнышIо-гушIубзэу, шырыгъэу, Iэдэбэу, нэхъой закIэу щытыным атегъэпсыхъэгъагъ. Имафи, ичэ-ый искусствэм, творчествэм яп-хыгъагъ. Концертхэр етIупщыгъэу радиом щытыритхэщтыгъ, пла-стинкэхэр къыдэгъэкIыгъэхэм ыуж итыгъ, творческэ зэIукIэгъу-хэм, концертхэм япчэгупIагъ.

Кимэ зэчый инэу хэлъыр къы-рилотыкIэу музыкэ Iэмэ-псымэ зэфэшхъафыбэмэ къаригъа-Iошхтыгъ: къамылри, шыкIэп-щынэри икIэсагъэх, оред дэгъу-би ахэмкIэ кIыригъэщыгъ. Ащи изакъоп, ЛъэцэрыкIом лъэпкъ Iэмэ-псымэр ежъ ыIапэкIэ ышIы-ныр фызэшIоIышхтыгъ. Джащ фэдэ къабзэу пхъэм хэшIыкIыгъэ пкъыгъоухэр — къэшъуакIор, адыгэ Iанэр, хъаку-шыхъу тхып-хъэ-сыпхъэхэр ыгъатхъэу ышIы-щтыгъ Кимэ, ахэм ащышхэр иунэ (сыхъагъэу щытышх) иплгъагъ-ошхтыгъэх, нэпэплъу афигъэшIуа-шэщтыгъэх илбджэгъухэм ыкIи IoфшIэгъэ зэхэубытэгъэ куп AP-м и Лъэпкъ музей ифонд къыхнагъ.

Цыф Iуш гъэсэгъэ-еджагъэм,

IэпIасэм бэба фэукIоIырэр! Анахъ шIогъэ инэу ЛъэцэрыкIо Кимэ фэплгъэгъушхтмэ ащыт зэ-кIэ лъэпкъ мэкъамэхэу къыри-гъалошхтыгъэхэр зэрэзыхышIэу, зэ-рэкпырыхъагъэм тетэу ногъэхэм зэраригъэкIугъэр. 1987-рэ илхэ-сым «Адыгэ къащыбохэр» («Ады-гейские танцевальные мелодии») ыIоу сборникир Адыгэ тхылыт тедзапIэм къыдыригъэкIыгъ. Къэ-шхо зэфэшхъафыбэр, ахэр къы-зэрэбгъэллошхтхэр тхылым дгъых. ЛъэцэрыкIо Кимэ егъэджен IэпыIэгъуохэри ытхыгъэх. Ахэм ащыт ор-орэу пщынэуаIэ зэрэзбгъэшIэщхтым ехылыгъэу «Самоучитель игры на адыгейской гармонике» зыфиIорэр.

Кимэ кIэлэгъэгъэ дэгъоуи зыкыушыхъатыгъ, апшъэрэ му-зыкэ гъэсэныгъэ зызэрегъэгъо-тым ыуж искусствэхэмкIэ Ады-гэ республикэ колледжэу У. Тхъа-бысымэм ыцIэ зыхырэм щы-ригъэджагъэх, лIэужхэр ишIэ-ныгъэ ыкIи иамал-къулайны-гъэкIэ зылышхэнхэ ылгъэкIыгъ. ШIэныгъэ-ушэтын Ioфыгъоми ЛъэцэрыкIо Кимэ зыфигъэзагъ, ышIагъэри макIэп. Гъэсэныгъэм икыжьапIэу щытыгъэ ятэу Хъа-мидэ араб шрифтым илх тхыгъэ-хэу къышхынагъэхэр джырэ ады-габзэм ригъэкIужыгъ. Джащ фэдэу зэлыашIэрэ фольклористэу, композиторэу KIубэ Щэбанэ (IэкIыб къэрал щыпсэугъэм) ит-ворчестви Ioф дишIагъ.

ЛъэцэрыкIо Кимэ музыкальнэ искусствэм лгъэгъоу зэныбжэ дахэ пхырызышхыгъэ цыф, игъэхъа-гъэхэм къэралыгъом осэшIу афишIыгъ — «РСФСР-м изаслу-женнэ артист» ыкIи «AP-м инаро-днэ артист» зыфиIорэ шытхъуиIэ лгъапIэхэр иIагъэх. ЩыIагъэмэ, илхэпкъ ыкIи музыкэр зылгъэпIэгъэ цыфышхор илхэс 70-рэ хъу-щтыгъэ. Ежыыр бэгъэшIэшхо мыхъугъэмэ, зышхт адыгэхэм сыдыгъуи иIэшIагъэкIэ ахэтышх.

МАМЫРЫКЪО Нурмет.

ЛЪЭЦЭРЫКЪО КИМЭ ХЪАМИДЭ ЫКЪОР КЪЫЗЫХЪУГЪЭР ИЛЪЭС 70-рэ МЭХЪУ

Ишлушлагъэ лъызыгъэкӀотэщтхэр

тиӀэх

Псэйтику
къыщыхъугъэ
пщынаор

1943-рэ ильэсым щылэ мазэм и 16-м Лъэцэрыкьо Кимэ Псэйтику къыщыхъугъэ. Ятэу Хъамидэ кӀэлэгъэджэ. Унэ-гъо лужьм исабий анахыкӀэу Кимэ ылъэгъурэмрэ зэхихырым-рэ уасэ афишным фемыхъа-зырыгъэми, ядэжъ къыщыхъу-гуахыгъэ хъакӀышым щыкӀорэ зэхэсыгъохэр шӀогъэшӀэгъо-ныгъэх. Ятэ ыкӀкӀ исэу жӀкӀф тэтэжъмэ къауатэрэм игуп-шысэхэр апсыхъэщтыгъэх.

Пщынаохъу Хъагъудж Мы-хъамэт, Аульэ Олэгъэй, Тем-зэко Алий, Былымыхъэ Па-гом, Мыхъэмджэнэ Хъарисэ, Шагудж Мыхъамодэ, нэмыкӀ-хэм яхылыгъэ къэбархэр нэжъ-лужьхэм къызэрауатэрэм акъыл хэпхынэу щытыгъ.

Пчыхъэзэхыхъэхэм адыгэ орэдышъохэр пщынэмкӀэ къа-щыригъалоу, Кимэ сэнэхъатэу къыхыхыштым зыфигъасэ шӀоигъуагъ. Ышнахыжъу Хъарунэ пщынэм, къамылым, шыкӀэпщынэм афэщэгъагъ. Ащ кӀырыплъыгъэ, Кимэ ишӀэ-ныгъэ хигъэхон зэрэфаер къыгурыуагъ. Музыкальнэ училищэу Мыекъуапэ дэтым чӀэхъагъ. ИкӀэлэгъэджэгуу Федор Евдокимовым ишӀуа-гъэкӀэ музыкэм ишъэфхэр Кимэ зэригъэщӀагъэх. Художес-твеннэ ансамблэм хэтэу зэхъ-хъэхэм ахэлажъэщтыгъ.

Адыгэ лъэпкъ искусствэм щыцӀэрылоу, РСФСР-м изаслуженнэ артистэу, Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу Лъэцэрыкьо Кимэ ишлушлагъэ егъаши тарихым хэкӀокӀэщтэп. ЗэлашӀэрэ пщынаоу зэрэщтыгъэм дакӀоу, ыугъоижыгъэ орэ-дышъохэм, мэкъамэу зэригъэфагъэхэм уагъэгъушхо, уагъэгъуазэ, тимузыкальнэ искусствэ нахъ куоу ухашэ.

К. Лъэцэрыкьом фэгъэхыгъэу «Адыгэ макъэм» къыфатхыгъэхэм, гукъэкӀыжъхэм ащыщхэр къыхэтэутых.

Дзэм къулыкъушӀэ зэрэкӀуагъэр

Илэгъухэм дзэ комиссариа-тыр къаджэзэ, къулыкъушӀэ кӀоштыгъэх. Кимэ ауж къызэ-ринагъэр къырымгъэкӀоу иныбджэгъоу Шъхъаплъэкьо Къэсэй гъусэ ышӀи, илофхэм акӀэупчӀэнэу военкоматым кӀуа-гъэ. А лъэхъаным дзэм къу-лыкъур щымыхыныр кӀалэмэ къырагъэкӀуштыгъэп. Дзэ къу-лыкъум пӀуныгъэ дэгъу къы-ритыштыгъэ нэбгырэ пӀэпчъ ыльтыгъэщтыгъ.

Украинэм икӀалэу Одессэ К. Лъэцэрыкьом дзэ къулыкъур щыхыгъэ, пщынэмкӀэ орэды-шъохэр къыригъэлонхэу ама-лышлӀхэр илагъэх, концертмэ арагъэблагъэщтыгъ.

Ядэжъ къызегъэзэжъым

Еджэным зыпеублэжъым музыкальнэ училищым ипашэу Ахэджэго Щэбан ятэм фэдэу къызэрэлъыплъэщтыгъэр, щыӀэныгъэм зэрэфигъасэщты-гъэр Кимэ къылотэжъу бэрэ къыхэкӀыгъ. Ансамблэу «Ори-дам» пщынаоу заштэм, орэдылоу зыдежыурэм агурылоштыгъ, лъытэныгъэ ин къыфашӀы-

щтыгъ. Орэдышъор къызыхи-дзэкӀэ, артистэу орэдыр къэзы-лоштым нэшлукӀэ еплъыгъэ, ыгу къыӀэтыштыгъэ къодыеп, зы гупшысэм къызэдыфаклошты-гъэх. Кимэ ишхыпэ шъабэкӀэ артистым кӀуачӀэ зэрэхилъхъэ-щтыгъэм дакӀоу, залым чӀэс-хэм адэгъушыӀэрэм фэдагъ. ИнэплъэгъукӀэ артистырмэ къедэлӀхэрэмрэ зэфищэщты-гъэх.

КъэшъокӀо ансамблэу «Ис-лъамыер» икӀэрыкӀэу зызэхъ-щэжъым, К. Лъэцэрыкьор ор-кестрэм пашэ фашӀыгъ. Худо-жественнэ лъэхъэтэу Бэш-кэко Масхъудэ пщынэу ныб-жыкӀэм сенаушыгъэу хэлъыр ыгъэлаплӀэщтыгъ. Хэкум къы-щаугъонгъэ орэдышъо 500 фэ-дизмэ Кимэ ядӀуи, 61-р къы-хихыгъ. Ахэр зэригъафэхӀи, цыфхэр ядӀунхэм фигъэахъы-рыгъэх.

«Налмэсым» щэжъынчы

Орэдырмэ мэкъамэмрэ лъэп-кыр зэрэзэфашӀэрэр, искусствэм ибайныгъэхэр къызэрауа-тэрэр К. Лъэцэрыкьом къыди-лытэхъэзэ, апэрэ къӀуакӀэу орэдхэм ялагъэр къызэригъэ-нэжыштым пылыгъ. Ильэс 14-м къыкӀоцӀ «Налмэсым» иоркестрэ ипэцагъ. ГушыӀэм

пае, къашъом исурэт Къулэ Амэрбий егъэуцумэ, ащ диш-тэу орэдышъор К. Лъэцэры-кьом зэригъафэщтыгъ.

Япониэм, Европэм ихэгъэгу-хэм «Налмэсыр» ащылагъ. А ильэсхэр Кимэ егъэшӀэрэ гу-къэкӀыжъу илагъэх.

Игорь Моисеевым къыриуагъэр

КъэшъокӀо ансамблэхэм язэ-нэжыкӀэу 1975-рэ ильэсым Москва щыкӀуагъ. Чайковскэм ыцӀэ зыхырэ залышхом арти-стхэм яӀэпӀэсэныгъэ къыща-гъэлэгъуагъ. Дунаим щызэ-лъашӀэрэ Игорь Моисеевыр Кимэ къыфэгъушӀуи, Щытхъу тхылъыр къыритыжыгъэ къы-риуагъ: «Къашъор имыгъусэу мы оркестрэ закъор ары узэ-дӀун плъэкӀынуу щытыгъэр». Москва ушыӀэу ащ фэдэ уасэ цыф цӀэрыӀом къызып-фишылкӀэ, макӀэп узэгупшысэ пӀоигъоштыр.

Щытхъум дихыхырымэ К. Лъэцэрыкьор ащыщыгъэп. Адыгэ пщынэмкӀэ, баянымкӀэ, шыкӀэпщынэмкӀэ, нэмыкӀхэм-кӀи лъэпкъ орэдышъохэр къы-ригъалоштыгъэх. Адыгэ орэ-дышъохэр зэригъафэхъэзэ къы-гъэнэжыхыи, еджапӀэхэм алби-гъэлэсыгъэх. Музыкэм пылъэу

ушэтынхэр ышӀыштыгъэх. 1987-рэ ильэсым лъэпкъ мэ-къамэхэм афэгъэхыгъэу къы-дигъэкӀыгъэ тхылъыр Темыр Кавказым музыкэмкӀэ яеджа-пӀэхэм ащагъэфедэ.

Илофшлагъэ лъагъэкӀуатэ

ИскусствэхэмкӀэ Адыгэ республикэ колледжым ильэс 20-м нахыбэрэ ныбжыкӀэхэр щыригъэджэжъ. Ыгъэсагъэмэ ащыщхэу Сусанна Бондарь, Ацумыжъ Руслъан, Ешыгоо Аскэр, нэмыкӀхэри фестивалъ-зэнэжыкӀэхэм ахэлажъэх. Адыгэ Республикэм изаслу-женнэ артисткэу ЗекӀогъу Све-ти Кимэ ипэцагъ. Ащ ригъэ-джэгъэ Шорэ Мурат «Гъунап-къэ зымыӀэ фольклор» зыфи-лорэ зэнэжыкӀэу Болгарием щыкӀуагъэм апэрэ чыпӀэр къыщыдихыгъ.

Кимэ иунэ хъакӀэщ-зӀыкӀа-пӀэу бэмэ алыгъэщтыгъ. Ишъ-хъэгъусэу Зурэ хъакӀэмэ нэгъушӀоу къапэгъокӀыгъэ, зэдэ-гушыӀэгъу гъэшӀэгъонхэр зэхъ-щэщтыгъэх.

АдыгэкӀалэ шыпсэурэ Абы-дэ Хысэ иунагъо, Къулэ Амэр-бий, ГъукӀэ Замудин, нэмыкӀ-хэм К. Лъэцэрыкьом игухэль-гупшысэхэр щыӀэныгъэм щы-лъагъэкӀуатэ. ИскусствэхэмкӀэ Адыгэ республикэ колледжэу Тхъабысым Умарэ ыцӀэ зы-хырым пщынэу ныбжыкӀэмэ язэнэжыкӀэхэр щызэхъэх. Кимэ фэдэ пщынэу лӀэпӀасэ къахъмыкӀыгъэми, илофшлагъэ зэрэфэшпкӀэхэр тэгъэлаплӀэ, ягъэхъагъэхэм ахагъэхъонэу афэтӀло.

КӀЭРЭ Нурихан.

ЕПЛЪЫКӀЭХЭМРЭ ГУКЪЭКӀЫЖЪХЭМРЭ

Иорэдышъохэр гум икӀыхэрэп

Адыгэ Республикэм искусствэхэмкӀэ икӀэлэцыкӀу еджапӀэу Лъэцэрыкьо Кимэ ыцӀэ зыхырым ипашэу ШхончыбэшӀэ Мурат:

— Нэбгырэ 309-рэ етэгъа-джэ. Пщынэм, хэушъхъафы-кӀыгъэу адыгэ пщынэм, шы-кӀэпщынэм, нэмыкӀ музыкальнэ лӀэмэ-псымэхэм тиеджакӀохэр афэтэгъасэх. ГъукӀэ Замудин япашэу кӀэлэцыкӀуэхэм шы-кӀэпщынэмкӀэ орэдышъохэр къырагъэлон алъэкӀыным ты-пылъ. Ау ар тшӀомакӀэу ады-гэ орэдыжъхэр къятэгъалох. Адыгэ республикэ гимназием иублӀпӀэ классхэм ащеджэхэ-рэр искусствэм фэтэгъасэх.

Лъэцэрыкьо Кимэ тэгъэла-пӀэ. Ащ илофшлагъэ фэгъэ-хыгъэ пчыхъэзэхыхъэу тиӀэ-щтым музыкант цӀэрыӀом зэ-ригъэфэгъэ мэкъамэхэр щыӀу-штых. ТиеджапӀэ къэзыухы-гъэхэр искусствэхэмкӀэ Адыгэ республикэ колледжым, фэшъ-хъафхэм ащеджэх.

Урысыем изаслуженнэ артистэу, Адыгеим ина-роднэ артистэу, Адыгэ Республикэм и Къэра-лыгъо шлухъафтын къы-зыфагъэшъошагъэу, композиторэу Андзэ-рэкьо Чеслав:

— СиӀофшӀэн къэзыгъэба-игъэмэ Лъэцэрыкьо Кимэ ащыщ. Тызэгъусэу Тыркуем бэрэ тыкӀуагъ, концертхэр къы-щыттыгъэх. Тилъэпкъэгъухэм таӀукӀэмэ Кимэ дахэу къызэрэ-пэгъокӀыштыгъэхэр сщыгъуп-шэрэп. СиныбджэгъушӀум фэгъэхыгъэ пчыхъэзэхыхъэу тиреспубликэ щыкӀорэмэ си-гуапэу сахэлажъ.

Адыгэ Республикэм ина-роднэ артистэу, Абхъа-зым изаслуженнэ арти-стэу, композиторэу Гъо-нэжыкьо Аскэр:

— Ансамблэ цӀэрыӀоу «Нал-мэсым» тыхэтэу Кимэрэ сэрырэ лӀоф зэдэгъшлагъ. СССР хэгъэ-гушхоу тилагъэм икӀэлабэмэ тащылагъ. Кимэ ишӀуагъэкӀэ

орэдхэр сыусыхъу сыфежъэ-гъагъ. Къысэушыштыгъ, зы-горэхэр къызэрэдэмыхъухэрэм пае сыгу сымыгъэкӀодэу музы-кэм ехылапӀагъэу сытхэщтыгъ. Мэкъэмэ дахэр щыӀэныгъэм къыххыпхы зэрэплъэкӀыштым сыфигъэгъушхоштыгъ. Кимэ гъунэ имыӀэу сыфэраз.

Урысыем, Абхъазым изаслуженнэ артисткэу, Адыгеим инароднэ арти-сткэу Нэхэе Тэмар:

— Оркестрэр зэблэзыхъун зыльэкӀышт пщынаоу Лъэцэ-рыкьо Кимэ бэмэ алыгъэ-

щтыгъ. Тызэгъусэу концерт ма-кӀэп тызыхэлэжыагъэр. Уготэу орэд къапӀо зыхыкӀэ Кимэ къыодӀуэзэ, укызызыхыным, угу къыдищӀэным пылыгъ. Ащ фэд, екӀолӀакӀэхэр ежъ-ежырэу къыгъотыштыгъэх. Дунаир ащ ыхъожыгъэми, ип-щынэ макъэкӀи, илофшлагъэкӀи къытхэт.

Урысыем ижурналист-хэм я Союз хэтэу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналистэу Тыркоо Руслъан:

Тикъуаджэу Псэйтику Лъэ-цэрыкьо Кимэ къыщыхъугъ. Щылэ мазэм и 18-м музыкант цӀэрыӀом фэгъэхыгъэ шӀэжъ пчыхъэзэхыхъэу гурыт еджапӀэм щыкӀошты. ШӀэныгъэлэжъхэр, культурэм илофшӀэхэр, Кимэ лъытэныгъэ фэзышӀыхэрэр тизӀулкӀэ къетэгъэблагъэх.

Адэгъушылагъэр
ЕМТИЛЪ Нурбий.

Сурэтым итыр: ильэс 65-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхыгъэ пчыхъэзэхыхъэу Мыекъуапэ щызэхъагъагъэм Лъэцэ-рыкьо Кимэ къышӀэгъушыӀэ.

Хьугъэ-шлэгъэ ин

1943-рэ ильэсым щылэ мазэм и 29-м Кавказкыб фронтим идзэхэм Мыекьуапэ шхьафит зашлыжым кьалэм апэу кьыдэхьагъэхэм ащыщ я 23-рэ шхончэо полкым идзэ подразделениеу подполковникэу П. К. Казак зипэцагъэр.

1942-рэ ильэсым ишышхьау мазэ Мыекьуапэ пным ыштагъ. Кьалэм лажьэ зимылэ нэбгырэ минитлу нэмыцхэм даукыхьагъ. Мыекьопэ районим имэзхэм партизан купхэр ащызэхашагъэх. 1942-рэ ильэсым чьэпыогъум и 25-м ошбогу дзэ итлысыкыгъэм хэт зэолхэм кьэлэ аэродромым кьухьэлъэтэ 23-рэ шакьутагъ. Тидзэхэм кьалэр заштэжым иклэрыклэу зэтырагъэпсыхьажьыгъэх промысленнэ предприятиехэр. Саугъэт зэфэ-шхьафхэри дагъэуцагъэх.

Адыгеим икьэлэ шхьафэ нэмыц-фашист хьунклэкхэр дафыжьхи, шхьафит зашлыжыгъэр ильэс 70-рэ зэрэхурэр зэрифэшъуашэу хэгъэунэфыкыгъэным Адыгэ Республикэм иветеранхэм я Совет зыфигъэхьабырэгъ. Хабзэ зэрэхургу, дзэм хэтэгъэхэу е партизанхэм псаоу кьэнагъэхэр кьырагъэблэгъэнхэш, агъэшлоштых. Гукъау нахь мышлэми, ахэм япчъагъэ ильэс кьэс кьышэкклэ, сымэджэ хьылъэхэми ахэхьо. Лъэшэу гухэкк партизанхэм ащыщэу нэбгырэ закъо нахь кьызэрэмынагъэр. Мыекьуапэ пным кьылэккыжыгъэным зилахь хэзышлыхьагъэхэм ащыщхэу П. М. Непейвода, С. М. Малых, А. Къ. Цуамыкъом, Б. Г. Воротниковым, Н. Ц. Теуцожьым, А. Хь. Цуамыкъом, П. И. Рябовам, П. Ц. Джастлэм, нэмыккхэми адунай зэрахъожьыгъэр члэнэгъэ ин.

Мыекьуапэ пныр зыдафыжыгъэр ильэс 70-рэ зэрэхурэр хьугъэ-шлэгъэшху. Кьалэм ахэм дагъэхьабырэгъэр бэдэд.

Хьунклэкхэм апэуцужьыгъэхэм ащыщых партизан куп 18 хьуштыгъэхэр. Пшгъэрылхэр 10 хэмьлэу агъэцкленхэм а купхэр ренэу фэхьабырэгъэх. Шэклогъу мазэм фашистхэм ядзэ тебанэхи, мэзым кьыхафьгъэх, нэмыц дзэкклэ 400 фэдиз аулыкыгъ. Партизанхэми члэнагъэ амышыгъэу шытыгъэп. Купым икомиссарэу И. Бугренкэр хэклодагъ, партизан чанэу М. Цубытгыри кьаулыкыгъ. Пхьашэу зыуагъэхэм ащыщыгъэх Шхьэлэхьо Тлахьир, Уахьидэ Сарэ, Дзэсэжэ Адам, нэмыккхэри.

Кьызэралыгъэрэмклэ, партизанхэм нэмыц дзэкклэ 2211-рэ аулыкыгъ, нэбгыри 190-рэ гъэрэу кьаубытыгъ. Автомашинэ 56-рэ, зы автобус нэмыцхэр изэу кьаубытыгъэх, зы кьухьэлъатэ кьыраутэхыгъ, зы бронемашинэ, шыкузэкклэ 25-рэ акьутагъ. Лъэмыдж зытлуш кьагъэуагъ, мэшлокугъогу уцуплэр агъэфыкьуагъ. Телефон гъучлыч пчъагъэ зэпаупкыгъ. Изэ зэмылэужыгъоу кьатырахыгъэр маклэп. Германием арагъэцэн гухэлэ ялэу агъэхьабырэгъэу былымшхьэ мини 5-м ехьу кьалэккыжыгъ.

Партизанхэм пшгъэрылхьагъэхэм ялагъ кьушхьэ дэклэпхэм нэмыцхэр зэпырамыгъэккыгъэх, хы Шыуцлэ Лушомклэ амыгъэккыгъэх. Ар партизанхэм язакъоу агъэцклагъэп. Дзэ Плыжыным ахэр игъуазыштыгъэх, ежххэри тидзэхэм адзэаоху уахьтэ кьышэккыгъ.

Адыгеим щызэхашагъэгъэ партизан купхэм ащыщ медсестрау хэтыгъ П. Рябовар. Непэ

ар псаужэп. Бзылфьыгъэм кьылотэжыгъагъ 1942-рэ ильэсым ибжыхьэ нэмыцхэм ятехникэ авиациер игъусэу партизанхэм кьарашылыгъэ заор зыфэдагъэр. Кьухьэлъатэхэм бомбэхэр мэзым кьыхадзехи,

топхэмклэ кьахаохэзэ нэмыцхэр мэзым кьыхьагъэх. Партизанхэр ахэм апэуцужыгъэх. Мэфиш заом кьыклоцк фашистхэу нэбгырэ 400 аулыкыгъ. Партизанхэми члэнагъэ ялагъ. Еж медсестрам партизан улагъэхэу мэзым кьыхильэшъужыгъэхэми ягугъу кьышлыгъагъ.

1943-рэ ильэсым щылэ мазэм и 27-м партизанхэм аштэжыгъэх станицэхэу Мэхьошыр, Ярославскэр, Кужорскэр. Кьыклэлыкыгъэр мафэм Мыекьуапэ партизан купэу кьыдэхьагъэм П. Рябовар ахэтыгъ. Ар зыхэтыгъэ купым Мэзмай, Темнолесскэ, Нижегородскэ лъэныкыохэр кьызэпичи, Абдзэхьаблэ кьыдэхьагъ. А мафэм мыщ зэлуклэ шашлыгъ, етланэ поселкэу Тульскэм купыр кьэсыгъ, зэлукли щызэхашагъ. Нэужым Мыекьуапэ мэфитло дэсыхи, партизанхэр Дзэ Плыжыным хэхьажыгъэх. П. Рябовар заор аухьфэ дзэм санинструкторэу хэтыгъ.

Адыгеим икьэлэ шхьафэ шхьафит зышлыжыгъэхэри, зэккк плэми хьунэу, дунаим ехыжыгъэх. Ахэм ахэтыгъэ бзылфьыгъэу Анна Самаринам (ари щылэжэп) кьылотэжыгъагъ я 4-рэ кьэзэкк шыудзэ корпусым хэхьэрэ я 40-рэ полкым хьулыфьыгъэхэм афэдэу шыоу зэрэхэтыгъэр. 1942-рэ ильэсым ишышхьау маз ары

а полкэу «Майкопскэкклэ» зэджагъэхэр Мыекьуапэ зыщызэхашагъагъэр.

Бзылфьыгъэм ынэпс кьэтэкьохызэ кьылотэжыгъагъ Мыекьуапэ щыщ ипшээшэгъоу Надя Холодовар клэдыклаеу зэрэклэдыгъагъэр. Ар санинструкторыгъ.

— Мыекьуапэ ыгъунэкклэ Шхьагуащэ тыготэу тыклозэ, нэмыцхэр кьалэм итемыр лъэныкыгъэр кьыдэхьагъэх, — кьылотэжыгъагъ Аннэ. — Тэри псыхьо Лушом ичлыплэ горэм тыкышыуцугъэу Наде тикомандир рилуагъ ядэж шыоу Луладэ зэрэшлоигъор. Сэри ащ сыригъусэнэу, сятэснэхэр зэзгъэлъэгъунхэу сыфэягъ шхьаеом, командирым кьысфидагъэп. Наде изакъоу гушлом хэтэу кьалэм шыоу дэлъэдагъ, ау пшгъашэр нэмыцхэм аубытыгъ. Кьыклэлыкыгъэр мафэм кьэлэ пчэгум щыпалыагъ. А уахьтэм нэмыцхэр тидзэ шьуашэхэмклэ фэпагъэхэу урамхэм атэтыгъэх.

Ащ фэдэ горэхэм апэклафи, ядэжэ еблэгъагъэу пшгъашэр пый мэхьаджэхэм алэкклэдагъ. Тэ тызэкклэкуагъ, Чэчэн-Ингуш АССР-м нэс тыкыагъ.

Степан Малых Адыгеим щызэлъашлэщтыгъэ, Адыгэ кьэралыгъо клэлэгъэджэ институтыгъэм ильэс 30-м ехьурэ тарихымклэ студентхэр щыригъэджагъэх, партийнэ Луфышлэхэми ахэтыгъ. Ильэс бэклае хьугъэ идунай зихьожыгъэр. 1941-рэ ильэсым партизан купэу «Народные мстители» зыфилоу Мэхьош мэзым хэтыгъэм щыщыгъ. А купым нэмыцхэм рэхьатныгъэ аритыштыгъэп. Мыекьуапэрэ Кужорскэмрэ азыфагу щызеклорэ нэмыц автомашинэхэм атебанэщтыгъэх. Ащ кьылотэжыгъагъ 1942-рэ ильэсым ичэпыогъу мазэ зыхэтыгъэ партизан купым ипащэу Ф. М. Стрельниковыр ошлэ-дэмышлэу фашистхэм аубыти зэралэкклэдыгъагъэр. Ащ ычлыплэ купым пащэ фашыгъагъ С. Я. Козловыр.

Щылэ мазэм и 25-м, 1942-рэ ильэсым станицэу Самурскэр тидзэхэм аштэжыгъэх. Мы члыплэм нэмыцхэр кьушхьэ тлуа-клэм щыдаубыгъэх члэнэгъэ ин щарагъэшлыгъ. Сыдэу хьугъэми, пным ипытанлэ тидзэхэм пхыратхьугъ. Щылэ мазэм и 29-м станицэхэу Шытхьалэ, Ханскэр, Мыекьуапэ Кавказкыб фронтим идзэхэм аштэжыгъэх. Партизанхэм янахьыбэр Дзэ Плыжыным хэхьажьхи, зэошхор аухьфэ хэтыгъэх, зэуаплэм щыфэхыгъэри маклэп.

Кьушхьэ лъэганлэу Палом дэжэ 1957-рэ ильэсым мыжъо саугъэти 5-у шагъэуцугъэм Теклоныгъэм и Мафэ ипэгъоклэу ветеранхэр, еджаклэхэр маклохэш, кьэгагъэхэр аклэлы-ралхьэх, зэлуклэ ащашы, кьащэгущылэх.

ШЫМЫГЪЭХЪУ Мурат. АР-м иветеранхэм я Совет ипресс-секретарь.

Ныпсэхэм Гудэнаклэкклэ тьапхыгъ

*Ны нэплэгъу гьашлом сыгу ыгъэфэбагъ,
Ны гуклэгъу закъом сэ сигъэбэгъуагъ.
Ны гъэсэнтхыдэм сэ сигъэцлыфыгъ,
Жьогъонэф лыдэу, нан, сыгу укынагъ.*

Тхэккло цлэрылуи, кьызэрэ-клуи гуфабэу хэта ным фэмытхагъэр? Хэта иамал кьыхьы-штмэ ным идахэ зымылуагъэр? Хэта янэ гупсэ елэфэ ишлэулыгъэр идэгъугъэрэ зэхэзымышлагъэр? Хэта икьу фэдизэу ным изытет кьэзы-тхышгъэр, кьэзылэшгъэр? Мы упчлэхэм яджэуап дэгъоу кьэзытыжыгъэр зы нэбгырэу щымытэу, цлыф пчэгъабэу ным фэусагъэхэр, фэтхагъэхэр арых. Зэкклэм анахьэу ным ишлуагъэ зынэгъу клэплэгъо-щтыр, сабий гу пцланэу хьоршэрыгъэр зымышлэу зыгу хэгъэккыгъэр ным ыкокк ифэжмэ, ыбгъэ зыккылуэбжымэ ары.

Ары, **ныгур — гугъэ фаб.** А гугъэ фабэм лъфыгъэр кьеу-хьумэ, егъашло, егъэгущло, егъэлъшы, егъэрэхьаты, егъэгупшысэ, егъэсакы. Егъэшлэрэ гугъэхшлэ Гуданэм нымрэ лъфыгъэмрэ зэрэпыхь.

Нышгъор — шгъоум фэд. Гьомылэпхэ анахь Изшлоу, шлогъэшхо зыпылэу, цлыфым

ипкыинэ-лынэхэм ашхьапэрэм нышгъор фагъэдагъ.

Ныбзэр — мзубзэ. Сабый гьынэ-цлынэм хэта анахьэу зылэ еклэрэр, зыгу егъурэр, зыбзэ гурылорэр? Узбэрэбзэ лпаплэр, гуклэгъур сабыим иныдэльфы-бзэу мэхьу, ибьдзыщэ хэгъэ-щагъэу ылулэ лолы, лым шы-щы мэхьу.

Ныр — нэ. Нэм ишлуагъэ гьунэ зимылэ амал-кьулай. Нэкум фэдэу ным сабыир еухьумэ. Сабыйм ынэхэмклэ ныр анахь дэгъу, анахь дах. Ным ынэхэмклэ исабий фэдэ щылэп. Ным ылэгущы пхьашэхэу лэфым ыхьоккыгъэхэмклэ исабий Изшыфэ-лъэщыфэ зышлыклэ, а Изпхьэшигъур анахь Изпхьабэхэу кьышэхьу, игуапэх. Ным ыпсэ закъоу исабий кьызхи-щыгъэм регъапшэ. Ильфыгъэ ыпэу ным зыгъэллэшт, псэ лпаплэу илэр зышхьамакыжыгъэу фытышт. А синэнэ сакъэу, а синэнэ закъу!!! Сыдэу мы Дунаим о ушыпэрыт, ушыккочлэшху!!!

Ным гушылэ дэхабэу фалуагъэм сэ кьыхэзгъэхьошпун щылэп, ау тхаклэхэм, журналистхэм, тигъэзет кьэтхэрэ цлыфхэм мы аужырэ ильэсхэм гу кьызлэпысагъэшлыхьагъ сы-кьэтхэнэу. Гум ышхьапэ хьуррэр гум кьэнэжы. Ным фэгъэхьыгъэ тхыгъэхэмклэ, усэхэм-клэ кьытэтагъэх Нэфышхь Къэ-зэуат, Блэгъожь Зулкьарин, Ожэ Аскэрбий, Гьуклэлл Нурбий, Изшыгъэ Юныс, Мамырыкыо Нуриет, Мурэтэ Чэпай, Гьыш Азмэт, Емтлылэ Разыет, Лыхьуклэ Ирин, Мэхьош Руслъан, Хьаудэкъо Шыхьамыз, нэмыккхэри. Мыхэм афэдэхэм ятхыгъэхэм сызэрэджэ-щтыр ары нахьыбэу «Адыгэ макъэр» шлу зыккэслэгъурэр. Уеджэмэ, пшгъапэ мыхьун гъэзетым кьыхьэрэп, ау ащ фэдэ тхыгъэ куухэр нахь зэхэошлэх, уигъусэх. Гу зэхэшлэ лъэхэм-клэ ушгъагъэхэу, гупшысэ хьылэм ылыгъэхэм тигъэзет гужьыдэгъэккыгъо афэхьу. Мэхьош Руслъан иусэу «Щэлэ-фэ ным ишлулэгъу зэхэ-гъаш!» зыфилоу шэклогъум и 20-м, 2012-рэ ильэсым тигъэзет кьыхиутыгъэм зэрэсинабзэу ситгъугъысагъ, Мурэтэ Чэпай

янэ фэгъэхьыгъэу кьытхыгъа-гъи, кьылогъагъи игъусэхэу.

Хэти ешлэ, цлыфым исабы-гъом, иклэлэгъум игулыгъэрэ иамалрэ зынэмысышгъушт члы-плэхэр, уахьтэхэр кьеклэх. Ны-тыхэм ялэшлугъэ дэдэ гу зыщы-лътэжыгъэрэм, алэккыжыгъэхэу зыхьуклэ, кьин альэгъу-жыгъэу афамышлэшгъуэгъэмклэ загъэмысэжы, бгъэтэрэзы-жыгъын умылгъэккыгъэу ячлыфэ кьатенагъэу зэплъыжыгъын, кьин альэгъу-жыгъэу. Ары Руслъани, Чэпайи агумэккхэр. Сэри ащ сапэчыжэп.

Зятэхэр заом хэкклэдагъэхэу ни ти афэхьугъэ шгъузабэхэм ялфьыгъэхэм кьинэу альэгъу-гъэр зымы пэсшырэн — гугъэ-хэшлэ хьылэ.

Мэхьошым иусэ сатырхэм ащыщхэм ар кьагъэшшып-кьэжы.

Джырэ фэдэу сичлэнагъэ иинагъэ, Зэрэбэм фэсымышлагъэм, Сиакьыл зынэсыгъэр, Фетэу лыхэр зэстыгъэр Сегунысыгъу кьыхьагъэп аруу куоу. Зыфэгъэгъужьыгъыгъоу Нымклэ, нымклэ кьысыкылагъэр;

Фэдэу, фэдэу сыгу зэбгъэжыгъу. Силэагъи, сызыфыщылагъи Уасэ афысымыгъэшлыжыгъу Фэдэу уахьтэ кьысэккыгъэп!

Ары, Руслъан ежэ янэкклэ клэгъожьыныгъэу ышлыгъэр кьамыхьулэ шлоигъоу ныбжыккэхэм кьяджэ, кьалъэлу. Ащ фэдэ члыфэ зытемылэ лъфыгъэ бащэ щылэу сэ ешлэрэп, Руслъан, сэри апэ сызэри-тэу. Ау лъфыгъэр янэ зыфэ-гъэм фэдэу цлыфы хьугъэмэ, гулыгъэ тэрэз илэмэ, шлушлэгъэ дахэкклэ цлыфмэ ахэтмэ, а ны гупсэм ар илэуж-лэуж дахэ щыш. Ныр зыщысэ цлыф дах, дэгъу, лъэш!

Ау щылэх ныхэр лъфыгъэм иакьыл имыкы, ижталымагъэ ащылэу, ар ялыуэу. Ащ фэдэу ны макла щылэр? Ахэм афэдэ ныхэм е лъфыгъэхэм Тхьэм апэчыжэ ешл хэтрэ цлыфи, ахэм тэ зыдгъапшэу арэп, ау нахьыем елгытыгъэмэ, нахьы-шлум пае шыкур сэлэ. Ны-тыр зылаплэр Тхьэм ыгъэллэпшэ.

ХЪУТ Сар.

Адэмый.

Умыгъотыжыщтыр щымыгъэзый

Дунэе фестиваль-зэнэкъокъоу «Кымэфэ Ривьерэ» зыфилоу Шъачэ щыкуагъэм ныбжыкІэхэр хэлэжыагъэх. ИскусствэхэмкІэ Адыгэ республикэ гимназием щеджэрэ ГуашІэ Маринэ оперэм щыц ордэ-хэр кылуагъэх, ятІонэрэ чыпІэр кыфагъэшшоагъ. Апэрэр зыми фагъэшшоагъэп.
М. ГуашІэмрэ икІэлэегъаджэу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артистэу Шъхъэбэцэ Сыхъатыйрэ тигуапэу гуцылэгъу тафэхъугъ.

— Шъачэ идэхагъэ хэхъо, — кьеІуатэ ГуашІэ Маринэ. — Олимпиадэ джэгунхэу 2014-рэ ильэсым щыІэштхэм кьалэм зафегъэхъазыры. Культурэмрэ искусствэмрэ афэгъэхыгъэу зэнэкъокъу гъэшІэгъонхэр Шъачэ щызэхашэх.

— **Фестиваль-зэнэкъокъу хэлэжыагъэм тащыбгъэгъуазэ тІоигъу.**

— Москва, Ленинград хэкум, Краснодар краим, Урысыем и Къыблэ шьолгыр икЪалэхэм къарыкІыгъэхэм, нэмыкІхэм гуцылэгъу сафэхъугъ, Адыгеим ехыылэгъэ къбархэр къафэсІотагъэх.

— **Оперэм щыц произведенийхэр къаплэхэу зэхэхыгъэп. Егъэжаплэ зыщыпІыгъэр сІлэрэп.**

— Мыекъуапэ сыхъыщыгъугъ. СиІахыылхэр Фэдз щыщых. Адыгэ республикэ гимназием ия 9-рэ класс къэсухи, искусствэхэмкІэ республикэ колледжэу Тхъабысым Умарэ ыцІэ зыхъырем еджэныр щысыублагъ. Оперэм сымакэ нахъ къекІоу кІэлэегъаджэмэ альбъагъ.

— **«Ордэ псынкі» зыфалохэрэр нахъыпэкІэ къаплотыгъэха?**

— Ары. Шульэгъум фэгъэхыгъэхэр нахъ кыхъэхыщтыгъэх. Республикэ гимназием сыщеджэ зэхъум Шыумэфэ Мирэ тикласс ипэшагъ. Ащ тызэриплотыгъэр, дэхагъэм тыфигъасэ зэрэшІоигъуагъэр сщыгушпэрэп. УпчІабэ сІлэ зыхъукІэ, игушылэ щэрыохэм гукІэ салыхъоу бэрэ кыхэкІы.

— **Марин, уцыкІужыеу ордэ къаплотыгъа?**

— Сэри сэгъэшІагъо, ау шыпкъэр кыюсІошт. ИскусствэхэмкІэ Адыгэ республикэ кІэлэцІыкІу еджаплэу Лъэцрыкыо Кимэ ыцІэ зыхъырем сыщеджэщтыгъ. Ирина Плясовар сикІэлэегъаджэу фортепианэм зыфэгъасэщтыгъ. Классикэм хэхъэгъэ произведениехэр зышІогъэшІэгъонхэм сачыщыгъ. Ири-

на Плясовам ынаІэ кыстырыгъэтыгъ, музыкэм хэшІыкІ фысІэным имэхъанэ «кызэпкъырихыщтыгъ». СызэрэгушыІэрэм, сымакэ зэрэгъэІорышІэрэм кыадэІуштыгъ. Колледжым сычІэхъанэу зисэхъухъэм, искусствэм фыщытыкІэу фысІэм зэхъокІыныгъэхэр фэсІыгъэх.

— **Академическэ ордэ къэлоным уфэцагъэу кыпщыхъугъа?**

— Жыыр, макъэр зэрэбгъэІорышІэштхэр, нэмыкІхэри кІэлэегъаджэу Шъхъэбэцэ Сыхъатый кысфилуатэхэзэ, сэнэхъатэу кыхэхсы сІлоигъом зыфэгъасэу сыфежыагъ. ГутІэ Саидэ фортепианэмкІэ кыздежыу. Сэ укысыщытхуным сынэсыгъэп, сапэкІэ щыІэр бэ. СикІэлэегъаджэхэм сафэразэш, ар гъэзетым къэптхымэ сigoпэшт.

— **Искусствэм фэгъэхыгъэу узреджэрэм сыда анахъэу кыуитыгъэу пльытэрэ?**

— Сэр-сэрэу сызыгурыІожы, Тхъэм кысхилъхъагъэр кызэІусхы сІлоигъу. ИскусствэхэмкІэ кІэлэцІыкІу еджаплэм зыІу-кІэгъу гъэшІэгъонхэр щызэхашэх, цІыф цІэ-рыІохэр кырагъэблагъэх. Ащ фэдэ зэхэхъ-хэм псэ апытэу сэлтытэ, шІэныгъэу къахэ-пхырэр щыІэныгъэм кыщыотэжы.

— **Марин, уикІэлэегъаджэу Шъхъэбэцэ Сыхъатый кыпщытхъугъ. Варламовым ытхыгъэу «Романсыр», Шуберт, Глинкэ аусыгъэхэм татэгущылагъ. Адыгэ ордэ къаплэ пІлоигъоба?**

— Шъачэ сызэкІом фестиваль-зэнэкъокъоу сызыхэлэжыагъэр университетышхом фэгъэдагъ. Узыщыц лъэпкъым иорэд кы-зэрэплотыт, ишэн-хабзэхэр бгъэлъэпІэнхэ зэрэплъэкІыштым, нэмыкІхэм яхыыллагъэу кызэхэхыгъэр макІэп. Адыгэ ордэхэр нахъыбэрэ къэсІотытх. ОрэдыкІэ сфэзытхы-рэм сигуапэу Іоф дэсІлэшт.

— **УигухэлышІухэр Тхъэм кыбдегъэхъух.**

— Тхъауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: ГуашІэ Марин.

ТЕАТРЭР

МэфиплІэ еплъынхэ альэкІышт

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахымэ ыцІэ зыхъырем щылэ мазэм и 15-м кыщыублагъэу и 18-м нэс спектаклэу «Лавинэр» апэрэу Мыекъуапэ кы-щигъэлъэгъошт. Тыркуем идраматургэу Тунджер Джудженоглэ ытхыгъэм техыгъэ спектаклэр режиссерэу Родион Букаевым ыгъэуцугъ.

Урысыем изаслуженнэ артисткэу, Адыгеим ина-роднэ артисткэу, тиреспубликэ и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахымэ ыцІэ зыхъырем идиректорэу Зы-хъэ Мэлайчэт кызэрэтиІуагъэу, спектаклэр агъэ-уцуным ыпэкІэ театрем пыщагъэхэр упчІэжыгъу ашІыгъэх. Спектаклэ зауІэм ахэр ахагъадэхи, анахъ дэгъукІэ альбъагъэр къагъэлъэгъонэу рахъухъагъ.

2012-рэ ильэсым чъэпыогъум и 6 — 12-м Моск-ва ыкІи Санкт-Петербург ярежиссерхэр Мыекъуа-пэ щылагъэх. Пьесэхэм кыаджагъэх, спектаклэмэ ащыц пычыгъохэр къагъэлъэгъуагъэх. Артистхэм, театрэр зышІогъэшІэгъонмэ апае егъэджен зэх-хэхэр ялагъэх.

— Театрэр цыфхэм нахъышІоу албыІэсыным фэшІ Урысыем культурэмкІэ и Министерствэ кІэ-щакІо фэхъуи, театрэм иІофышІэхэр Урысыем икъэ-лэ мыинхэм ащылагъэх, — тизэдэгущыІэгъу лъе-гъэкІуатэ Урысыемрэ Адыгеимрэ янароднэ артистэу, АР-м и Лъэпкъ театрэ ирежиссер шъхъалэу Кукэнэ Мурад. — Спектаклэу «Лавинэр» зэрэгъэпсыгъэмкІэ нэмыкІ театральнэ ІофшІагъэу тилэм атекІы. Нэб-гырэ 80 ныІэп билетхэр зыщэфынхэ зылъэкІы-штыр. Спектаклэр къагъэлъэгъо зыхъукІэ, залым чІэхэр сценэм кыдащэщтытх, нэмыкІ къэшІын-хэри кызэрагъэлъэгъоштхэр хырыхыхъэм фэдэх.

Шумрэ емрэ спектаклэм щызэгъуцух, цыфыгъэр нахъышІоу зезыхъагъэм текІоныгъэр кыдедехы.

ГАНДБОЛ. СУПЕРЛИГЭР

«Адыифым» иешІэгъу мыпсынкіэхэр

Мыекъопэ гандбол бзылфыгъэ командэу «Адыифым» изичэзыу ешІэгъухэр тикъалэ щыкІоштытх. Урысыем изэнэкъокъу хэлэжыэ-рэ командэу «Звездар» Звенигород Адыгеим ихъакІэшт.

— Щылэ мазэм и 17-м «Звездам» тыдешІэшт, — кытыІуагъ «Адыифым» итренер шъхъалэу, СССР-м ыкІи Урысыем изаслужен-нэ тренерэу Виталий Бар-суковым. — Ащ кыхэхэ-кІэу Ижевскэ икомандэу «Университетым» тызы-ІукІэшт мафэр зэхэща-кІомэ зэблахъугъ. Мэза-ем и 1-м Ижевскэ тыще-шІэшт.

«Адыифымрэ» «Уни-верситетымрэ» ауж кы-нэхэрэм ащыщых. ТекІо-ныгъэр тигандболисткэмэ кыдахымэ, суперлигэм кыххэнэжыынхэм фэшІ гумэкІыгъоу яІэр нахъ ма-кІэ хъушт.

Щылэ мазэм и 24-м «Адыифыр» Астрахань икомандэу «Астраханоч-кэм» Мыекъуапэ щы-ІукІэшт. А ешІэгъур ти-спортсменкэмэ псынкіэ къафэхъуштытх, арэу щыт-ми, гугъэр чІанэрэп.

Тигандболисткэ цІэ-рыІоу Анна Игнатченкэм

**НэкІубгъор зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТІЛЬ Нурбий.**

шьобжыр ыгъэхъужыгъ. Наталья Тормозовам, Ма-рия Аникинам, Ольга Иса-ченкэм, нэмыкІхэм ешІэкІэ дэгъу къагъэлъэгъонэу та-щэгугъы.

Щылэ мазэм и 17-м ма-фэм сыхъатыр 4-м «Адыи-фыр» «Звездам» ІукІэшт.

Сурэтым итыр: **Вита-лий Барсуковыр** тиганд-болисткэмэ гуцылэгъу афэхъугъ.

Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ
Республикэм лъэпкъ
ІофхэмкІэ, ІэкІыб
къэралхэм
ашыпсэурэ
тильэпкъэгъухэм
адырІэ
зэпхыныгъэхэмкІэ
ыкІи къэбар
жыугъэм
иамалхэмкІэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

**Редактор
шъхъалэр
ДЭРБЭ
ТИМУР**

**Редактор
шъхъалэм
иапэрэ гуадзэр
МЭЩІЛЭКЪО
Саид**

**ПшъэдэкІыж
зыхъырэ
секретарыр**

**НЭПШІЭКЪУЙ
Заур**

**Редакциер
зыхъыІэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.**

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхъалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкІыж зы-
хъырэ секретарыр:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхъаты-
гъэр:**

Урысые Федерацием
хэутын ІофхэмкІэ,
телерадиокезэтын-
хэмкІэ ыкІи зэлъы-
ІэсыкІэ амалхэмкІэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыпІэ гъэІоры-
шІапл, зэраушыхъа-
тыгъэ номеры
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ІОГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

**Пчъагъэр
4010
Индексхэр
52161
52162
Зак. 50**

Хэутыным
узщыкІэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00